

บทที่ 5

การวางแผนงานสุขศึกษาในโรงเรียน

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. จุดประสงค์ของงานสุขศึกษาในโรงเรียน
2. การวางแผนและดำเนินงานจัดบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียน
3. มาตรฐานขั้นต่ำของงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
4. มาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการทางสุขภาพในโรงเรียน
5. มาตรฐานขั้นต่ำต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน
6. โครงการสุขศึกษาสายการศึกษา
7. วิธีการศึกษาปัญหาสุขศึกษาในโรงเรียน
8. สรุป
9. คำถามประกอบบทที่ 5

จุดประสงค์ในบทที่ 5

- เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ
1. บอกจุดประสงค์ของงานสุขศึกษาในโรงเรียนได้
 2. เขียนวิธีการวางแผน การจัดบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียนได้
 3. อธิบายมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดงานสุขศึกษาในโรงเรียนได้อย่างน้อย 1 ด้าน
 4. อธิบายแนวคิดของโครงการสุขศึกษา สายการศึกษาได้

บทที่ 5

การวางแผนงานสุขศึกษาในโรงเรียน

ปัญหาสุขภาพที่พบในเด็กวัยเรียน ย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก จากการสำรวจสุขภาพของนักเรียน เฉพาะในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ จำแนกตามหมวดอายุ 10 ถึง 14 ปี พบว่า มีนักเรียนฟันผุร้อยละ 49 น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐานร้อยละ 14 เป็นเหาร้อยละ 14 ฟันมีหินปูนร้อยละ 10 โรคระบบทางเดินหายใจร้อยละ 5 นอกจากนี้ยังตรวจพบโรคอื่น ๆ อีก เช่น โรคผิวหนัง โรคหูน้ำหนวก โรคหัวใจ โรคหลอดลมอักเสบตามลำดับ¹

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพของเยาวชนในวัยเรียน ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติแผนที่ 5 ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งให้การศึกษาเป็นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด มีความสามารถในการประกอบอาชีพ ตลอดจนมีสุขภาพสมบูรณ์และเพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งกลางในการพัฒนาชุมชนทางด้านสุขภาพอีกด้วย และรัฐได้กำหนดนโยบายสุขศึกษาว่า “จะปรับปรุงและดำเนินงานด้านสุขศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีใหม่เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้รู้จักตนในการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และการรักษาพยาบาลเบื้องต้นด้วยตนเอง²

1. จุดประสงค์ของงานสุขศึกษาในโรงเรียน

1.1 เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้กับนักเรียนและบุคลากรทุกคนของโรงเรียน

¹สมปอง ขวงสอาด, เจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการดูแลสุขภาพ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528), หน้า 2.

²พัชรา กาญจนารัตน์, “งานวิจัยที่เกี่ยวกับสุขศึกษาในโรงเรียน” สุขศึกษา พลศึกษา สันทนาการ 8 (5) : 8 ธันวาคม 2525.

- 1.2 เพื่อให้ความรู้ (Knowledge) สร้างเจตคติ (Attitude) และฝึกปฏิบัติ (Practice) ทางด้านสุขภาพแก่นักเรียน และบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน
- 1.3 เพื่อป้องกันและควบคุมโรคติดต่อที่อาจเกิดขึ้นภายในโรงเรียนได้
- 1.4 เพื่อให้การปฐมพยาบาลการบาดเจ็บเล็กน้อย รวมทั้งการป้องกันอุบัติเหตุอันอาจจะเกิดขึ้นได้ภายในโรงเรียน
- 1.5 เพื่อจัดและดำเนินการโครงการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Program) โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และแผนงานต่าง ๆ ของโรงเรียน
- 1.6 เพื่อประเมินผลทางด้านสุขภาพ และดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
- 1.7 เพื่อการจัดการ ควบคุม ดูแลรักษาและซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งถือเป็นสาธารณูปโภคในโรงเรียนให้เพียงพอตามความจำเป็น สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาและเป็นไปโดยประหยัด
- 1.8 เพื่อการจัด การควบคุม และดูแลรักษาอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอน การฝึกอบรม การกีฬา การพักผ่อน การจัดกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการซ่อมแซมปรับปรุงให้เป็นระเบียบสวยงามอยู่เสมอ
- 1.9 เพื่อการอำนวยความสะดวกในการใช้สาธารณูปโภคและอาคารสถานที่แก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียนตลอดถึงบุคคลอื่นทั่วไป ในลักษณะที่ไม่ขัดต่อระเบียบข้อบังคับของทางราชการ
- 1.10 เพื่อจัดให้มีสถานที่ให้การปฐมพยาบาลและพักผ่อนสำหรับบุคลากรในโรงเรียนตามสภาพและความจำเป็น
- 1.11 เพื่อจัดหาและเครื่องเวชภัณฑ์ที่จำเป็นให้เพียงพอแก่ขนาดและสภาพของโรงเรียน พร้อมทั้งจัดให้มีระบบการควบคุม การเก็บรักษาที่เหมาะสมและรัดกุม
- 1.12 เพื่อกำหนดให้มีระบบการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสมในการใช้บุคคลและเครื่องมืออุปกรณ์
- 1.13 เพื่อจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้เพื่อความปลอดภัยไว้ในโรงเรียนตามความจำเป็น และตรวจสอบให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา รวมทั้งการให้ความรู้แก่บุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้เครื่องมืออื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

- 1.14 เพื่อจัดและ/หรือการควบคุมอาหาร น้ำดื่มและเครื่องมือที่ถูกสุขลักษณะ สำหรับบุคคลในโรงเรียนให้เป็นไปตามหลักโภชนาการ
- 1.15 เพื่อการให้ความรู้แก่บุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับโภชนาการ รวมทั้งการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การเลือกอาหารและเครื่องดื่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การวางแผนและดำเนินงานจัดบุคลากรทางสุศึกษาในโรงเรียน

บุคลากรทางสุศึกษาในโรงเรียนนั้น ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชาสุศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งทางด้านเนื้อหาวิชา ทางด้านวิธีสอน และทางด้านการจัดกิจกรรมนานาประการเพื่อส่งเสริมสุขภาพของบุคคลทุกฝ่ายในโรงเรียน ในปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษา ที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตสุศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยครู ซึ่งจะทำการผลิตบัณฑิตสุศึกษา ออกไปทำหน้าที่ครูสุศึกษา หรือนักสุศึกษาในสายงานอื่น ๆ

2.1 ความเป็นมาของการผลิตบุคลากรทางสุศึกษา เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เริ่มผลิตบุคลากรสุศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นเป็นแห่งแรก ต่อมาในปี พ.ศ.2515 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เริ่มผลิตบัณฑิตสุศึกษาขึ้นเป็นแห่งที่สอง แต่จำนวนบัณฑิตที่ผลิตขึ้นมาไม่พอกับความจำเป็น กอปรกับกระทรวงศึกษาธิการมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงมีอีกหลายสถาบันที่ผลิตบุคลากรทางสุศึกษาทั้งของทบวงมหาวิทยาลัย และของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น

ระดับปริญญาเอก (ดุษฎีบัณฑิต) ได้แก่

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ระดับปริญญาโท (มหาบัณฑิต) ได้แก่

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระดับปริญญาตรี (บัณฑิต) ได้แก่

1. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภูเก็ต
6. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
7. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
8. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
9. วิทยาลัยครูอุบลราชธานี
10. วิทยาลัยครูยะลา
11. วิทยาลัยครูนครปฐม
12. วิทยาลัยครูนครราชสีมา
13. วิทยาลัยครูจันทบุรี
14. วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
15. วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.สูง) ได้แก่

1. วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
2. วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดมหาสารคาม
3. วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดชลบุรี
4. วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดยะลา
5. วิทยาลัยครูอุบลราชธานี
6. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
7. วิทยาลัยครูสงขลา
8. วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
9. วิทยาลัยครูยะลา
10. วิทยาลัยครูเพชรบุรี
11. วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
12. วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา
13. วิทยาลัยครูจันทบุรี

14. วิทยาลัยครูพิบูลสงครามพิษณุโลก
15. วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์
16. วิทยาลัยครูเชียงใหม่
17. วิทยาลัยครูเชียงใหม่
18. วิทยาลัยครูลำปาง
19. วิทยาลัยครูอุดรธานี
20. วิทยาลัยครูนครราชสีมา
21. วิทยาลัยครูสุรินทร์
22. วิทยาลัยครูนครปฐม
23. วิทยาลัยครูเทพสตรีลพบุรี
24. วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลัยสงคราม

นอกจากสถาบันดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีสถาบันผลิตครูอีกหลายแห่งที่ได้วางแผนและพร้อมที่จะผลิตบุคลากรทางสุศึกษา ทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ปริญญาตรี ปริญญาโท ขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้นี้

2.2 คณะอนุกรรมการสุศึกษาสายการศึกษา ได้จัดมาตรฐานขั้นต่ำของบุคลากรทางสุศึกษาในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

ก. อาจารย์ในสถาบันที่ผลิตครู

1. สถาบันที่ผลิตบุคลากรสุศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี
 - 1.1 ต้องมีอาจารย์ประจำการระดับปริญญาตรีทางสุศึกษาอย่างน้อย 2 คน
 - 1.2 ต้องมีอาจารย์ประจำการระดับปริญญาตรีที่มีความรู้ความสามารถทางด้านสาธารณสุข หรือวิชาโทสุศึกษา อย่างน้อย 1 คน
2. สถาบันที่ผลิตบุคลากรสุศึกษาระดับปริญญาตรี
 - 2.1 ต้องมีอาจารย์ประจำการระดับปริญญาโท ทางสุศึกษาอย่างน้อย 1 คน และปริญญาโทสาขาที่เกี่ยวข้องสุศึกษาอีกอย่างน้อย 1 คน
 - 2.2 ต้องมีอาจารย์ประจำการระดับปริญญาตรีทางสุศึกษา หรือในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 คน

- 2.3 อาจจะมีเจ้าหน้าที่พิเศษหรือวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ
ในทางสุขศึกษาตามที่สถาบันนั้น ๆ เห็นสมควร
3. สถาบันที่ผลิตบุคลากรสุขศึกษาระดับปริญญาโท
 - 3.1 ต้องมีอาจารย์ประจำการระดับปริญญาเอก ทางสุขศึกษาอย่างน้อย
1 คน
 - 3.2 ต้องมีอาจารย์ประจำการระดับปริญญาโท ทางสุขศึกษาอย่างน้อย
3 คน หรืออาจจะเป็นสายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขศึกษาก็ได้
4. การฝึกสอนและฝึกงานของบุคลากร โดยสถาบันผลิตครู จะต้องฝึกปฏิบัติ
ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ฝึกสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาสุขศึกษา
 - 4.2 ฝึกงานด้านบริการสุขภาพภายในสถานศึกษา
 - 4.3 ฝึกงานด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

เวลาที่ใช้ในการฝึกสอนและฝึกงานดังกล่าว ควรเป็นไปตามความเหมาะสม
และข้อกำหนดของแต่ละสถาบันและควรใช้เวลาไม่น้อยกว่า 2 เดือน และถ้า
สามารถไปฝึกงานในหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขได้ก็ยิ่งดี

ข. ครูประจำการที่ทำการสอนในสถานศึกษา

1. ด้านครูประถมศึกษา ควรถือหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดบุคลากรทาง
สุขศึกษาในโรงเรียน ดังนี้
 - 1.1 จัดให้มีครูที่มีวุฒิต่ำ ปกศ.สูง หรือปริญญาตรีทางสุขศึกษา ได้รับ
ผิดชอบงานสุขศึกษาในโรงเรียน
 - 1.2 ครูประจำชั้นจะต้องรับผิดชอบ ดูแลสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะ
ให้บังเกิดผลดีต่อสุขภาพและการเรียน
 - 1.3 ครูประจำชั้นจะต้องรับผิดชอบต่อดูแลนักเรียนในชั้นเรียนของตนให้ได้รับ
การบริการสุขภาพตามสมควร เช่น ตรวจสุขภาพนักเรียนทุกคนในตอนเช้า
ส่งเสริมและฝึกสุขนิสัย รับผิดชอบต่อดูแลบรรยากาศสุขภาพของนักเรียน
ติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียนอย่างใกล้ชิด

- 1.4 ครูประจำชั้นจะต้องสอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุนทรีย์ให้แก่นักเรียนตลอดจนให้การแนะนำสุขภาพแก่นักเรียนด้วย
- 1.5 ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบจัดให้มีโครงการสุขภาพในโรงเรียนขึ้น โดยมีองค์ประกอบ คือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ การจัดบริการสุขภาพ การเรียน การสอนสุขศึกษา ให้ครบทั้งสามด้าน
- 1.6 โรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่ในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาจะต้องให้มีคณะกรรมการสุขภาพในโรงเรียนด้วย
2. ด้านครูมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ควรถือหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดบุคลากรทางสุขภาพในโรงเรียน ดังนี้
 - 2.1 จัดให้มีครูที่มีวุฒิต่ำ ปกศ.สูง หรือ ปริญญาตรี ทางสุขภาพ ได้รับผิดชอบงานสุขภาพในโรงเรียน
 - 2.2 ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา จะต้องรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะ ให้บังเกิดผลดีต่อสุขภาพและการเรียน
 - 2.3 ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจะต้องรับผิดชอบต่อแลนักเรียนในชั้นให้ได้รับการบริการสุขภาพตามสมควร และตรวจสุขภาพโดยทั่วไป
 - 2.4 ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา หรือพยาบาลโรงเรียน จะต้องรับผิดชอบต่อแลบัตรบันทึกสุขภาพติดตามการปฏิบัติตนของนักเรียน
 - 2.5 ครูผู้สอนวิชาสุขภาพ ควรเป็นครูที่มีความรู้ความสามารถในวิชาสุขภาพควรจัดให้มีครูดังนี้
 - ครูวุฒิ ปกศ.สูง ทางสุขภาพ ควรสอนวิชาสุขภาพในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
 - ครูวุฒิปริญญาตรีทางสุขภาพ ควรสอนวิชาสุขภาพ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
 - และจะต้องทำหน้าที่ร่วมกับครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาหรือพยาบาลโรงเรียนด้วย
 - 2.6 ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบจัดให้มีโครงการสุขภาพในโรงเรียนขึ้น

โดยมีองค์ประกอบคือการจัดสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ การจัดบริการสุขภาพ การเรียนการสอนสุขศึกษาให้ครบทั้งสามด้าน

- 2.7 โรงเรียนมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ที่อยู่ในโครงการสุขศึกษาสายการศึกษา จะต้องรับผิดชอบจัดให้มีบุคลากรทางสุขศึกษาตามมาตรฐานขั้นต่ำให้ได้ทุกโรงเรียน และจะต้องจัดให้มีคณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียนด้วย

ค. ศึกษานิเทศก์

การนิเทศและติดตามงานสุขศึกษาในโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ควรมีคุณสมบัติความสามารถประสบการณ์และความสนใจทางด้านสุขศึกษา โดยมีเกณฑ์พิจารณาให้เป็นผู้นิเทศทางสุขศึกษาในโรงเรียน ดังนี้

ศึกษานิเทศก์ระดับกรม เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ ที่เป็นเจ้าของสังกัดโรงเรียน และกรมที่มีหน้าที่สนับสนุน ควรเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้

- ก. ปริญญาตรี ทางสุขศึกษา หรือ
- ข. ปริญญาตรีที่มีสายวิชาเกี่ยวข้องกับสุขศึกษา เช่น พลศึกษา สาธารณสุข หรือ
- ค. ปริญญาตรีทางการศึกษาที่มีความสนใจและมีประสบการณ์ทางสุขศึกษา หรือ
- ง. ปริญญาโททางสุขศึกษา หรือทางการศึกษา

3. มาตรฐานขั้นต่ำของงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

สิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียน ย่อมมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังสุขนิสัยและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งนักเรียนจะต้องสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน ดังนั้นหากโรงเรียนสามารถจัดบรรยากาศที่ดีและมีสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะมีความน่าอยู่ปลอดภัย สวยงาม และร่มรื่นแล้ว จะช่วยให้งานสุขศึกษาในโรงเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง

ก. มาตรฐานขั้นต่ำโรงเรียนประถมศึกษา

1. ที่ตั้งและบริเวณโรงเรียน

- 1.1 สถานที่ตั้งโรงเรียนควรอยู่ใกล้ชุมชน เพื่อความสะดวกในการเดินทางของ

นักเรียน เนื้อที่ตั้งโรงเรียนไม่น้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวง
ศึกษาธิการ คือ

- ขนาด 1-24 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 6 ไร่
- ขนาด 25-36 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 9 ไร่
- ขนาด 37-48 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 12 ไร่
- ขนาด 49-60 ห้องเรียน มีที่ดินไม่ต่ำกว่า 15 ไร่

สำหรับโรงเรียนในเขตเมืองควรมีเนื้อที่ตั้งโรงเรียนไม่น้อยกว่า 2 ไร่
นอกจากนี้โรงเรียนควรตั้งอยู่ห่างจากบริเวณที่มีเหตุรำคาญและสิ่งรบกวน
ต่าง ๆ เช่น เสียงดัง กลิ่น คว้น และฝุ่นละอองรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนไม่มี
แหล่งเสื่อมโทรมทางด้านศีลธรรม

- 1.2 บริเวณโรงเรียนควรมีรั้วรอบที่ปลอดภัย น้ำไม่ท่วม พื้นบริเวณเรียบสะอาด
เรียบร้อย สวยงามและร่มรื่น

2. อาคารเรียนและอาคารประกอบ

อาคารเรียนและอาคารประกอบเป็นอาคารถาวร มีความมั่นคงแข็งแรงปลอดภัย
และมีขนาดตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ

2.1 ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน

- ห้องเรียนควรมีขนาดไม่ต่ำกว่า 6 x 8 เมตร และควรมีเนื้อที่ภายใน
ห้องเรียน โดยเฉลี่ยคนละประมาณ 1.5 ตารางเมตร
- โต๊ะเรียนและม้านั่ง มีเพียงพอและมีขนาดเหมาะสม
- ควรมีถังขยะทุกห้อง
- กระดาน ซอล์ค ผิวเรียบ สีเขียวใบไม้ไม่เป็นเงา มีรางรองรับผงซอล์ค
- จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะ

2.1.1 แสงสว่างและสี ห้องเรียนมีแสงสว่างเหมาะสมแก่สายตา ความ
ส่องสว่างไม่น้อยกว่า 30 ฟุตเทียน ห้องเรียนศิลปะและโรงฝึกงาน
เป็นงานละเอียด ความส่องสว่างไม่น้อยกว่า 50 ฟุตเทียน สีภายใน
อาคารควรเป็นสีอ่อน จะช่วยสะท้อนแสงได้ดี

- 2.1.2 การระบายอากาศ มีประตูหน้าต่างที่เปิดออก และช่องระบายลม คิดเป็นเนื้อที่รวมกันทั้งหมดมีร้อยละ 20 ของพื้นที่ห้อง
- 2.1.3 อาคารโรงอาหารหรืออาคารอเนกประสงค์ที่สามารถใช้เป็นที่รับประทานอาหารของนักเรียนได้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

3. สนาม

- 3.1 มีเนื้อที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน
- 3.2 สนามต้องเรียบ ปลอดภัย และไม่มีน้ำขัง

4. การสุขาภิบาล

- 4.1 น้ำดื่มน้ำใช้ โดยเฉลี่ยนักเรียนใช้น้ำ 3-5 ลิตร ต่อคนต่อวัน การจัดน้ำดื่ม น้ำใช้ในโรงเรียน มี 4 วิธี
- ประปาโรงเรียน มีน้ำพุหรือน้ำก๊อกดื่ม โดยเฉลี่ย 60 คน ต่อ 1 ที่ ที่ล้างมือ เฉลี่ย 100 คน ต่อ 1 ที่
 - น้ำฝน มีถังเก็บน้ำฝนที่ถูกหลักสุขาภิบาลจุโดยเฉลี่ย 2 ลิตรต่อคนต่อวัน
 - น้ำบ่อ ถูกหลักสุขาภิบาล
 - น้ำในแม่น้ำลำคลอง ผ่านกรรมวิธีทำความสะอาดมาก่อน เช่น
 - ใช้สารส้มและคลอรีนทำลายเชื้อโรคในน้ำ
- 4.2 ส้วมและที่ปัสสาวะ ส้วมและที่ปัสสาวะถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน แยกตามเพศของนักเรียน
- ส้วมหลุม สำหรับโรงเรียนขาดแคลนน้ำ มีฝาปิดป้องกันสัตว์และแมลง
 - ส้วมซึม สำหรับโรงเรียน มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี
 - ส้วมถังเกรอะ สำหรับโรงเรียน มีนักเรียนจำนวนมาก มีงบประมาณก่อสร้าง และมีความจุเก็บกักอุจจาระได้เพียงพอกับจำนวนการใช้ของนักเรียน

จำนวนส้วมและที่ปัสสาวะต่อนักเรียน

- ส้วมหญิง 1 ที่ ต่อนักเรียน 35 คน
- ส้วมชาย 1 ที่ ต่อนักเรียน 40 คน
- ที่ปัสสาวะ 1 ที่ ต่อนักเรียน 50 คน

- 4.3 การกำจัดขยะมูลฝอย ได้แก่ การรวบรวมและการกำจัดขยะมูลฝอยในโรงเรียน
- การรวบรวมขยะ จัดมีภาชนะที่ถูกต้องลักษณะรองรับ ตั้งในอาคารและบริเวณโรงเรียน สำหรับขยะเปียกควรเป็นภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด
 - การกำจัดขยะ โรงเรียนในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลรวบรวมขยะ ให้รถขนขยะนำไปกำจัด สัปดาห์ละ 2 ครั้ง สำหรับโรงเรียนนอกเขตเทศบาล ใช้วิธีเผาขยะในเตาเผาหรือนำไปฝัง
- 4.4 การกำจัดน้ำโสโครก น้ำโสโครกจากห้องน้ำ โรงครัว จัดทำทางระบายน้ำลงสู่บ่อซึม สำหรับน้ำฝนที่ตกลงมาซึ่งบริเวณโรงเรียนต้องจัดทางระบายน้ำลงสู่ท่อน้ำสาธารณะ หรือระบายลงสู่แหล่งน้ำ
- 4.5 การรักษาความสะอาด มีการบำรุงรักษาและทำความสะอาดอาคารและบริเวณเป็นประจำ

ข. มาตรฐานขั้นต่ำโรงเรียนมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา

1. ที่ตั้งและบริเวณโรงเรียน

- ที่ตั้ง โรงเรียนตั้งอยู่ในสถานที่ที่สามารถจัดอาคารได้สะดวก ไม่เป็นที่ลุ่มจนเกินไป สามารถจัดระบบระบายน้ำได้ดี ห่างไกลแหล่งเสื่อมโทรมและเหตุรำคาญต่าง ๆ เช่น กลิ่น เสียง และความสั่นสะเทือน ไม่ห่างไกลชุมชน มีการคมนาคมสะดวกและปลอดภัย เนื้อที่และบริเวณโรงเรียนเหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน และการฝึกอบรม มีความสวยงาม ตลอดจนบำรุงรักษาง่ายและปลอดภัย ขนาดเนื้อที่ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้

2. อาคารเรียนและอาคารประกอบ

อาคารเรียนถาวรและได้มาตรฐานพอเหมาะกับจำนวนนักเรียนและแผนการเรียนเป็นอาคารเรียนที่ถูกต้องลักษณะ

อาคารประกอบ

- โรงฝึกงาน เป็นอาคารที่แยกออกจากอาคารเรียน มีแสงสว่างและการระบายอากาศเหมาะสม มีคำแนะนำในการฝึกปฏิบัติงาน และจัดมีเครื่องป้องกันอันตรายเครื่องมือเครื่องจักร และป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

นอกจากนี้ภายในโรงฝึกงาน มีตู้ยาและเวชภัณฑ์ ตลอดจนเครื่องมือดับเพลิง
โรงอาหาร ขนาดเนื้อที่โดยเฉลี่ย 1 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน มีโต๊ะ
และม้านั่งเพียงพอกับจำนวนนักเรียน มีที่ต้มน้ำโดยเฉลี่ย 1 ที่ ต่อนักเรียน
50 คน และมีอ่างล้างมือ 1 ที่ ต่อ 75 คน

นอกจากนี้ควรมีภาชนะใส่เศษอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

3. ห้องเรียนและเครื่องใช้ในห้องเรียน

ห้องเรียน มีเนื้อที่เฉลี่ย 1.5 ตารางเมตร ต่อนักเรียน 1 คน และเป็นห้องเรียน
ถูกสุขลักษณะ นอกจากนี้ควรมีห้องปฏิบัติการหรือห้องประจำวิชาต่าง ๆ
ตามความจำเป็น และเหมาะสมกับแผนการเรียน

เครื่องใช้ในห้องเรียน เช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษา

4. แสงสว่าง สี การระบายอากาศ และเสียงดัง เช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษา

5. สนาม มีเนื้อที่เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 4 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน

6. การสุขาภิบาล ในโรงเรียนมัธยมและอาชีวศึกษา จัดเช่นเดียวกับโรงเรียน
ประถมศึกษา โดยเน้นในด้านความคล่องตัวในการใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น และประหยัด

4. มาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน

การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียนนั้น เป็นการบริการที่จัดร่วมกันระหว่างครู อาจารย์
ในโรงเรียนและเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข และควรมีการร่วมมือประสานงานกันทุกระดับ
ตั้งแต่กระทรวง กรม จังหวัด อำเภอ ตำบล โรงเรียน และสถานเอนามัย ฉะนั้นผู้บริหารทุกฝ่าย
จึงจำเป็นต้องวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยจัดให้มีบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นดังนี้

1. ห้องพยาบาล หรือมุมพยาบาล

การจัดห้องพยาบาล หรือมุมพยาบาลของโรงเรียนขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนของ
แต่ละโรงเรียน คือ

1.1 มุมพยาบาล โรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนไม่เกิน 450 คน จะต้องมียุมนพยาบาล
1 แห่ง มีขนาด 15 x 3.5 เมตร เป็นอย่างต่ำ ประกอบด้วยอุปกรณ์เครื่องใช้
ที่จำเป็นดังนี้

เตียงพยาบาลพร้อมเครื่องนอน

1 ชุด

โต๊ะหัวเตียง

1 ตัว

อ่างล้างมือแบบง่าย ๆ	1 ใบ
เครื่องชั่งน้ำหนัก และสายวัดระยะ หรือเครื่องวัดความสูง	1 ชุด
กระโถนหัวเตียงคนไข้	1 ใบ
แผ่นป้ายวัดสายตา	1 แผ่น
ตู้ยา (ขนาดกว้าง 60 ซม. สูง 107 ซม. ลึก 45 ซม. แบ่งเป็น 3 ชั้น และมีตู้เก็บชั้นล่าง)	1 ตู้
กรรไกร	1 อัน
ตลับหรือกล่องอลูมิเนียมเล็ก ๆ สำหรับใส่สำลี	1 อัน
ชามรูปไต หรือชามเคลือบหรืออลูมิเนียมขนาดเล็ก	1 ใบ
ปรอทวัดไข้	1 อัน
กระเป๋าน้ำร้อน	1 ใบ
กระเป๋าน้ำแข็ง	1 ใบ
แก้วล้างตา	
แก้วกินยา	
ผ้าพันแผล	
พลาสติกเคอร์	
สำลี	
แอลกอฮอล์ 70%	
ยาดำราหลวง หรือยาสามัญประจำบ้าน เพื่อใช้ในการปฐมพยาบาล	
ฉากหรือแผงกั้นห้องเป็นมุมพยาบาล	
1.2 ห้องพยาบาล	
ในโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวน 450 คนขึ้นไป ควรมีห้องพยาบาลขนาด 3.5 × 5 เมตร โดยกันเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่วางเตียงพยาบาลมีขนาด 2.5 × 3.5 เมตร และอีกส่วนใช้เป็นที่ทำการปฐมพยาบาล อุปกรณ์ประจำห้องพยาบาลเหมือนมุมพยาบาล มีเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมจากมุมพยาบาลบ้าง ดังนี้	
เตียงพยาบาลพร้อมเครื่องนอน	2 ชุด
ตู้ยาขนาดกว้าง 105 ซม. สูง 150 ซม. ลึก 40 ซม.	1 ใบ
อุปกรณ์ประจำตู้ยาเพิ่มจากมุมพยาบาล คือ	
กระเป๋าน้ำร้อน	1 ใบ

กระเป๋าน้ำแข็ง	1 ใบ
เสื้อผ้าขนาดต่าง ๆ ควรเตรียมไว้อย่างละ	2 อัน
ผ้าขนหนูเช็ดหน้า	2 ผืน
ผ้าขนหนูเช็ดตัว	2 ผืน

2. บัตรบันทึกสุขภาพประจำตัวนักเรียน

- 2.1 โรงเรียนจะต้องทำบัตรบันทึกสุขภาพของนักเรียนทุกคนให้เรียบร้อยเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และครูประจำชั้นเก็บรักษาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย พร้อมทั้งจะใช้ได้ทุกโอกาส
- 2.2 เมื่อครูตรวจพบว่านักเรียนผิดปกติ จะต้องบันทึกลงในบัตรสุขภาพทุกครั้ง
- 2.3 ครูควรดูแลให้มีการบันทึกในบัตรบันทึกสุขภาพประจำตัวนักเรียนทุกครั้ง ที่นักเรียนได้รับการสุขภาพ
- 2.4 เมื่อนักเรียนย้ายโรงเรียน มอบบัตรบันทึกสุขภาพพร้อมแบบ ป.04 เพื่อนำไปมอบให้กับโรงเรียนที่นักเรียนศึกษาต่อ
- 2.5 ครูควรทวงถามบัตรบันทึกสุขภาพจากนักเรียนใหม่ที่ย้ายโรงเรียนมา

3. บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

- 3.1 ฉีดวัคซีนป้องกันวัณโรค (B.C.G.) เฉพาะนักเรียนประถมปีที่ 1
- 3.2 ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบบาดทะยัก (DT) 1 ครั้ง กระตุ้นให้นักเรียนที่เข้าใหม่ในชั้นประถมปีที่ 1 ที่เคยได้รับวัคซีนป้องกันไอกรน คอตีบ และบาดทะยัก (DTP) มาครบชุดแล้ว 1 ครั้ง ถ้ายังไม่เคยรับวัคซีนดังกล่าว (DTP) มาก่อนให้ฉีด 2 ครั้ง ห่างกัน 2 เดือน
- 3.3 ฉีดวัคซีนป้องกันไขหทัยพอยด์ แก่นักเรียนทุกคนปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ ในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรสดังกล่าว อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้สอดคล้องกับแผนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของการควบคุมโรคติดต่อตามแผนงานของจังหวัด

4. บริการดูแลสุขภาพนักเรียน

- 4.1 บริการตรวจสุขภาพนักเรียนผู้ที่ทำการตรวจสุขภาพนักเรียนได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล และแพทย์ ตรวจแล้วบันทึกลงในบัตรสุขภาพ ครู

ทำหน้าที่ซักร้านัก วัดสวนสูงนักเรียนภาคละ 1 ครั้ง วัดสายต่านักเรียน 1 ครั้ง สังเกตอาการผิดปกติต่าง ๆ ของนักเรียน และบันทึกลงในบัตรบันทึก สุขภาพ การตรวจสุขภาพนักเรียน กำหนดได้ดังนี้

4.1.1 นักเรียนระดับอนุบาล และประถมศึกษา เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือพยาบาล ตรวจสุขภาพนักเรียนทุกคนปีละ 1 ครั้ง สิ่งที่สามารถ ตรวจได้ คือ

ลักษณะทั่วไป และความสมบูรณ์ของร่างกาย

ทรวดทรง กระดูก และกล้ามเนื้อ

ผิวหนัง เล็บ

ต่อม

ศีรษะ และผม

หู

ตา

จมูก ปาก คอ

ฟันและเหงือก

ครูตรวจสุขภาพนักเรียนทุกวันก่อนเข้าเรียนตอนเช้า ถ้าพบนักเรียนป่วยให้ดำเนินการต่อไป และอาจให้ผู้ปกครองหรือนักเรียนที่โตกว่า มีส่วนร่วมในการตรวจสุขภาพด้วย

4.1.2 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจสุขภาพนักเรียนเข้าใหม่ทุกคน ปีละ 1 ครั้ง ครูตรวจสุขภาพนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทุกเข้าก่อนเข้าเรียน ถ้าพบนักเรียนป่วยให้ดำเนินการต่อไป

4.2 นักเรียนเจ็บป่วยได้รับการรักษามีดังนี้

เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล แพทย์ ให้การรักษานักเรียนเจ็บป่วย ที่ตรวจพบนักเรียนป่วยที่ครูหรือผู้ปกครองส่งไปขอรับการรักษาที่สถานเอนามัย หรือโรงพยาบาล

ครูให้การปฐมพยาบาลเล็ก ๆ น้อย ๆ แก่นักเรียน และให้การ รักษาตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พยาบาล แพทย์

ในรายที่พบนักเรียนป่วยมาก โรงเรียนควรส่งนักเรียนพร้อมด้วยบัตรบันทึกสุขภาพไปขอรับการรักษาที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาล พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ปกครองทราบผู้ให้การรักษาพยาบาลนักเรียนนั้น ๆ จะต้องบันทึกการรักษาพยาบาลให้บัตรบันทึกสุขภาพทุกครั้ง

4.3 การติดตามผลการรักษา

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนนั้น ๆ อาจมอบให้ครูติดตามผลได้ทั้งในโรงเรียนและติดตามถึงบ้าน เพื่อจะได้มีโอกาสชี้แจง แนะนำ และขอความช่วยเหลือจากผู้ปกครองในการช่วยดูแลนักเรียนที่ได้รับการรักษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งบันทึกการติดตามผลการรักษาลงในบัตรบันทึกสุขภาพทุกครั้ง

5. การส่งเสริมโภชนาการ

- 5.1 ส่งเสริมให้นักเรียนนำอาหารกลางวันมารับประทาน
- 5.2 อาหารที่ขายในโรงเรียน ต้องอยู่ในความควบคุมของโรงเรียน ทั้งทางด้านคุณภาพ ราคาและความสะอาด ตามหลักสุขาภิบาลอาหาร
- 5.3 สอนโภชนศึกษาแก่นักเรียนในขณะที่นักเรียนรับประทานอาหาร หรือฝึกปฏิบัติในช่วงโมงคหกรรม โดยเน้นเกี่ยวกับอาหารที่เป็นประโยชน์ และมีมากในท้องถิ่น
- 5.4 จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เหมาะสม เช่น ให้นักเรียนมีสถานที่รับประทานอาหารอย่างมีระเบียบ
- 5.5 ส่งเสริมผลิตผลในโรงเรียน ในหมู่บ้าน เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช และสามารถนำผลิตผลนั้นมาประกอบอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนได้ นอกจากนี้ควรจัดอาหารเสริม เช่น น้ำนมถั่วเหลืองจากผลผลิตของโรงเรียนเอง เป็นต้น
- 5.6 ภาชนะที่ใส่อาหารของนักเรียนควรเป็นภาชนะที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

5. มาตรฐานขั้นต่ำต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน

ก. ระดับประถมศึกษา

1. ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยปรับเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของนักเรียนและสภาพของท้องถิ่น

2. ใช้แผนการสอน/โครงการสอน/คู่มือการสอน ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือของเขตการศึกษา หรือของจังหวัดที่โรงเรียนได้พิจารณาว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรในข้อ 1
3. จัดให้มีกำหนดการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรในข้อ 1
4. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสุขภาพตามที่พึงประสงค์ โดยเน้นความสำคัญเป็นลำดับ ดังนี้

ระดับชั้น / ความสำคัญ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3
ป. 1-4	การปฏิบัติ	เจตคติ	ความรู้
ป. 5-6	เจตคติ	การปฏิบัติ	ความรู้

5. ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการปลูกฝังสุขนิสัยที่ดี และส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านสุขภาพของนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
 6. ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
 - 6.1 หนังสือและเอกสารทางวิชาการ อาทิ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง ฯลฯ
 - 6.2 วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมสภาพสังคม และชีวิตจริง ตลอดจนแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น และจัดให้มีแผ่นภาพ แผนภูมิ หุ่น เทปเพลง จุลสาร ฯลฯ
 7. ให้มีการวัดผลและประเมินผล ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ทั้งนี้ ให้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสุขภาพตามที่พึงประสงค์
- ข. ระดับมัธยมศึกษา**
1. ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษา

ตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โดยปรับปรุงเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับปัญหา
สุขภาพของนักเรียนและสภาพของท้องถิ่น

2. ใช้คู่มือการสอน/แผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ ของเขตการศึกษา
หรือของจังหวัด ที่โรงเรียนได้พิจารณาว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร
ในข้อ 1
3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสุขภาพตามที่พึงประสงค์ โดยเน้นความสำคัญ
เป็นลำดับดังนี้

ระดับชั้น \ ความสำคัญ	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3
มัธยมศึกษาตอนต้น	เจตคติ	ความรู้	การปฏิบัติ
มัธยมศึกษาตอนปลาย	ความรู้	เจตคติ	การปฏิบัติ

4. ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อ
ต่อการสร้างสุขนิสัยที่ดี และส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านสุขภาพของนักเรียน
โดยให้สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำ การจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา
5. ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ
 - 5.1 หนังสือและเอกสารทางวิชาการ อาทิ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ
หนังสืออ้างอิง วารสารทางการแพทย์และสาธารณสุข ฯลฯ
 - 5.2 วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
สภาพสังคม และชีวิตจริง ตลอดจนแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น และจัดให้มี
แผ่นภาพ แผนภูมิ หุ่น เทปเพลง จุลสาร ฯลฯ
6. ให้มีการวัดผล ประเมินผล และติดตามผลทางด้านสุขภาพของนักเรียนตาม
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร
มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

พุทธศักราช 2524 ทั้งนี้ได้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้าน
สุขภาพ ตามที่พึงประสงค์

6. โครงการสุขภาพ สายการศึกษา

1. ความเป็นมา

กระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะปรับปรุงงานในด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน จึงได้กำหนดแผนการดำเนินงานด้านสาธารณสุขในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5 ขึ้น ตามแผนพัฒนาฉบับนี้ มีโครงการและภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อเนื่องและริบถ้วนหลายโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการที่เกี่ยวกับงานด้านสุขภาพ และโครงการสำคัญดังกล่าวมีโครงการสุขภาพ สายการศึกษา อยู่ด้วย และโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี กระทรวงสาธารณสุขจึงได้เสนอตั้งคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติขึ้นคณะหนึ่ง ตามคำสั่งกระทรวงสาธารณสุขที่ 16/2520 ลงวันที่ 11 มีนาคม 2520 และประธานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอีก 3 คณะ ได้แก่ คณะอนุกรรมการสุขภาพสาธารณสุข คณะอนุกรรมการสุขภาพสายการศึกษา และคณะอนุกรรมการสุขภาพสายสื่อมวลชน คณะอนุกรรมการสุขภาพสายการศึกษา จึงได้พิจารณาจัดทำโครงการสุขภาพ สายการศึกษาขึ้นเป็นโครงการต่อเนื่องจากที่ได้ดำเนินการไปแล้วในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 และโครงการดังกล่าวนี้ ได้รับความเห็นชอบและอนุมัติให้ดำเนินการได้ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ที่ สร. 0202/18193 ลงวันที่ 21 กันยายน 2521 เรื่องโครงการสุขภาพ สายการศึกษาและเพื่อเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินงานที่ผ่านมาและให้ดำเนินการงานสุขภาพสายการศึกษาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 5 มีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรวางโครงการสุขภาพ สายการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 ต่อไป

2. หลักการและเหตุผล

การดำเนินงานสุขภาพ สายการศึกษา ที่จะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมทางด้านสุขภาพของเยาวชนให้ถูกต้องและเหมาะสมนั้น จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ

2.1 การส่งเสริมบุคลากรสุขภาพในโรงเรียน

2.2 หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา

2.3 การบริการทางสุขภาพในโรงเรียน

2.4 การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

องค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ ถ้าสามารถจัดให้สัมพันธ์และสอดคล้องกัน โดยมีการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและพอเพียง มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ตรงกับสภาพปัญหาของผู้เรียน มีการจัดบริการทางสุขภาพที่จำเป็นและเพียงพอ ตลอดจนได้ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและเอื้ออำนวยซึ่งกันและกันแล้ว เป็นที่เชื่อแน่ว่าวิธีการดังกล่าวจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติไปในแนวทางที่ต้องการได้ อันเป็นการส่งเสริมสุขภาพให้ไปสู่เป้าหมายของการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า เมื่อปี 2543 ด้วย

3. จุดมุ่งหมาย

โครงการสุขศึกษา สายการศึกษา มีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

- 3.1 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนาสุขศึกษา สายการศึกษา ทั้งด้านการส่งเสริมบุคลากร หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดบริการทางสุขภาพ และการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ
- 3.2 เพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมงานในด้านการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ
- 3.3 เพื่อส่งเสริมบุคลากรที่ทำงานด้านสุขศึกษาให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ
- 3.4 เพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกลักษณะและเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน
- 3.5 เพื่อจัดบริการทางสุขภาพในโรงเรียนให้ทั่วถึงและเพียงพอแก่ความจำเป็น
- 3.6 เพื่อจัดอบรมวิทยากร ผู้ประสานงาน และคณะนิเทศงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3.7 เพื่อจัดโรงเรียนโครงการระดับจังหวัดและอำเภอให้ได้มาตรฐาน โดยหวังให้โรงเรียนอื่นปรับปรุงให้ได้มาตรฐานต่อไป
- 3.8 เพื่อประสานงานสุขศึกษาในโรงเรียนทุกระดับ และทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ
- 3.9 เพื่อเสนอแนะและส่งเสริมผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษา ได้เห็นความสำคัญของงานสุขศึกษา และสนใจสนับสนุนส่งเสริมงานนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

- 3.10 เพื่อจัดโรงเรียนในโครงการให้สอดคล้องกับการดำเนินงานพัฒนาสาธารณสุข
มูลฐานในหมู่บ้าน และเขตพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5

4. เป้าหมายโครงการในการดำเนินงาน

เพื่อให้งานโครงการบรรลุเป้าหมาย ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนในการ
ดำเนินงานดังนี้

- 4.1 จัดให้มีโรงเรียนในโครงการเพื่อปรับปรุงมาตรฐานด้านสุขศึกษา คือ
- พ.ศ. 2525
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ 800 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น
71 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษากรุงเทพ-
มหานคร 10 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน 80 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา 142 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับอาชีวศึกษา สังกัด กรมอาชีวศึกษา-โรงเรียน
- พ.ศ. 2526
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ 800 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น
71 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษากรุงเทพ-
มหานคร 10 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน 80 โรงเรียน
 - มีโรงเรียนในโครงการระดับมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา 142 โรงเรียน

- มีโรงเรียนในโครงการระดับอาชีวศึกษา สังกัด กรมอาชีวศึกษาโรงเรียน
- พ.ศ. 2527 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ 800 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น
71 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษากรุงเทพ-
มหานคร 10 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน 80 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา 142 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับอาชีวศึกษา สังกัด กรมอาชีวศึกษา-โรงเรียน
- พ.ศ. 2529 - มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ 800 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น
71 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษากรุงเทพ-
มหานคร 10 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน 80 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา 142 โรงเรียน
- มีโรงเรียนในโครงการระดับอาชีวศึกษา สังกัด กรมอาชีวศึกษา-โรงเรียน
- 4.2 จัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถรับผิดชอบงานด้านสุขศึกษา
โรงเรียนในโครงการอย่างน้อยโรงเรียนละ 1 คน
- 4.3 หาทางให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และเจ้าสังกัดสถานศึกษา
ได้พิจารณาตั้งอัตราบรรจุครูทำหน้าที่สอนวิชาสุขศึกษา โดยเฉพาะใน
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา

- 4.4 จัดให้มีศึกษานิเทศก์รับผิดชอบ สุขศึกษาในโรงเรียน ในส่วนกลาง เขต และจังหวัด
- 4.5 จัดให้โรงเรียนในโครงการได้รับบริการอนามัยระดับ 1
- 4.6 จัดหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ
- 4.7 จัดให้มีทุนการศึกษาต่อทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมงานด้านสุขศึกษา ตลอดจนการติดต่อหาทุนจากต่างประเทศเพื่อให้มีการไปดูงานด้วย
- 4.8 ส่งเสริมและประสานงานในด้านการผลิต และการใช้ครูสุขศึกษา
- 4.9 จัดให้มีการนิเทศ และการติดตามผลการดำเนินงานด้านสุขศึกษาในโรงเรียน
- 4.10 จัดหาบุคลากรไปปฏิบัติงานในสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ สุขศึกษา สหายการศึกษา โดยขอความร่วมมือจากสำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ
- 4.11 ประสานงานกับศูนย์พัฒนาหลักสูตรในการพิจารณาหลักสูตรทั้งระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาสาธารณสุข แห่งชาติ
- 4.12 ติดตามผลการดำเนินงานเกี่ยวกับงานด้านสุขศึกษาในโรงเรียนและเสนอแนะ แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. วิธีดำเนินงาน

- 5.1 ด้านที่เอื้ออำนวยและส่งเสริมการดำเนินงาน เพื่อช่วยให้การดำเนินงาน เกิดผลตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพจะได้จัดให้มีการดำเนินงานในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้
 - 5.1.1 จัดตั้งสำนักงานกลางของโครงการฯ เพื่อเป็นการประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการจัดการประชุม การอบรมสัมมนา บุคลากร การทดลองวิจัยและการควบคุมนิเทศติดตามผล เป็นต้น
 - 5.1.2 จัดตั้งคณะกรรมการสุขศึกษาระดับจังหวัด โดยให้จังหวัดพิจารณา ตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น

ประธานกรรมการนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด
ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด
เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือบุคคลอื่นที่มีหน้าที่
เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยให้มีจำนวนทั้งหมดไม่เกิน 9 คน รองประธาน
ถ้ามีความจำเป็นก็ให้เลือกกันเองตามความเหมาะสม ผู้ช่วยเลขานุการ
ก็ให้ทางจังหวัดพิจารณาจัดตั้งขึ้นเอง

คณะกรรมการสุศึกษาระดับจังหวัด มีหน้าที่ดังนี้

1. วางแผนดำเนินงานสุศึกษา สายการศึกษาในสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของคณะกรรมการสุศึกษาแห่งชาติ และโครงการสุศึกษา สายการศึกษา
 2. ประสานงาน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานสุศึกษา สายการศึกษา
 3. ให้การสนับสนุนการดำเนินงานสุศึกษา สายการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้
 4. ติดตามนิเทศการดำเนินงานโครงการสุศึกษา สายการศึกษา
 5. ประเมินผลการดำเนินงานโครงการสุศึกษา สายการศึกษาในสถานศึกษา
- 5.1.3 จัดตั้งโรงเรียนในโครงการฯ โดยกำหนดเกณฑ์และจัดให้มีกระจายอยู่ในอำเภอและกิ่งอำเภอ มีทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา โรงเรียนเหล่านี้จะได้จัดให้ได้มาตรฐานด้านสุศึกษา โดยหวังให้โรงเรียนอื่นได้ยกมาตรฐานด้านสุศึกษาของตนเองต่อไปด้วย
- 5.1.4 การให้ชุมชนมีบทบาทในการดำเนินงาน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมที่จะช่วยให้การดำเนินงานสุศึกษาในโรงเรียนได้ผลดี เพื่อความร่วมมือในการประสานงาน เช่น การจัดตั้งกรรมการสุศึกษาในโรงเรียน การร่วมมือกับทางบ้าน ทางวัด และทางสถานีนอนามัย เป็นต้น
- 5.2 ด้านการดำเนินงานสุศึกษาในโรงเรียน จะได้ดำเนินการควบคู่ไปพร้อม ๆ

กันทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมบุคลากรสุศึกษา, ด้านการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม, ด้านการบริการอนามัยและด้านการเรียนการสอน โดยยึดนโยบายและความสอดคล้องสัมพันธ์กัน คือ

5.2.1 การส่งเสริมบุคลากรสุศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังขาดครูที่มีคุณวุฒิด้านสุศึกษา และครูที่สอนวิชาสุศึกษาอยู่เดิม ไม่ได้รับการเพิ่มพูนเทคนิควิธีการสอนสุศึกษาให้มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมบุคลากรสุศึกษาในโรงเรียนจึงมีความมุ่งหมาย ดังนี้

- ให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้บรรจุครูที่มีคุณวุฒิทางสุศึกษา
- ส่งเสริมการนิเทศ และอบรมครู เพื่อเพิ่มสมรรถภาพการสอนวิชาสุศึกษา
- เพื่อช่วยให้มีการผลิตครูที่มีประสิทธิภาพทางสุศึกษาพอเพียงกับความต้องการของโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆ
- เพื่อให้เกิดการประสานงาน ระหว่างสถาบันผลิตครูสุศึกษา สถาบันที่บรรจุ ผู้มีวุฒิทางสุศึกษาเข้าทำงาน และสถาบันที่กำหนดตำแหน่งและอัตรากำลังผู้มีวุฒิทางสุศึกษาอีกด้วย

ตำแหน่งและทุนการศึกษา

ตำแหน่งและทุนการศึกษา (ปริญญาตรี)	พ.ศ.					รวม	หมายเหตุ
	2525	2526	2527	2528	2529		
- วิทยาลัยครู (ปริญญาตรี)	18	18	18	18	18	90	
- วิทยาลัยพลศึกษา (ปริญญาตรี)	9	9	9	9	9	45	
- สถาบันผลิตครูปริญญาตรีสุศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยมหิดล							

ตำแหน่งและทุนการศึกษา

ตำแหน่งและทุนการศึกษา (ปริญญาโท-เอก)	พ.ศ.						หมายเหตุ
	2525	2526	2527	2528	2529	รวม	
- ทุนการศึกษาระดับปริญญาโท	20	20	20	20	20	100	ทุนการศึกษาระดับปริญญาโท จะพยายามส่งให้เรียนในประเทศและจะติดต่อเจ้าสังกัดผู้ผลิตเพื่อทำข้อตกลงพิเศษ
- ทุนการศึกษาระดับปริญญาเอก	1	1	1	1	1	5	
- ทุนการศึกษาและดูงานต่างประเทศ	2	2	2	2	2	10	ทุนการศึกษาและดูงานต่างประเทศไม่ได้ใช้เงินงบประมาณเพราะเป็นทุนของ ก.พ.ให้แต่ละปีขอจากองค์กรอื่น

- ในระดับประถมศึกษาจะได้เสนอแนะให้เจ้าสังกัด บรรจุครูสุขศึกษาเพื่อรับผิดชอบงานด้านการสอนสุขศึกษา การจัดการบริการทางสุขภาพและสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนในโครงการจะบรรจุครบทุกโรงเรียน
- ในระดับมัธยมศึกษาจะมีครูสุขศึกษาบรรจุครบทุกโรงเรียน และในกรณีที่มีอัตราครูพยาบาลที่ยังไม่สามารถบรรจุได้ ก็จะตกลงกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูให้ใช้ครูสุขศึกษาระดับ ป.กศ.สูง และระดับปริญญาตรีแทน

- จะส่งเสริมให้มีศึกษานิเทศก์ครบทั้งส่วนกลาง เขต และจังหวัด ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ โดยพิจารณาผู้ที่มีคุณวุฒิและความสามารถในการทำงานด้านสุขศึกษา
- จะส่งเสริมให้ผู้สอนสุขศึกษา มีวุฒิระดับปริญญาโททางสุขศึกษา เป็นอย่างต่ำในวิทยาลัยครู และจะจัดหาอัตราปริญญาตรีในสถาบันที่ผลิตครู
- ทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก เฉพาะที่จะไปศึกษาต่อในต่างประเทศจะได้ขอความร่วมมือกับสำนักงาน ก.พ. หรือองค์การอื่น เช่น องค์การอนามัยโลก (WHO) เป็นต้น

5.2.2 การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน โรงเรียนจึงต้องจัดหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารและสิ่งก่อสร้างอย่างอื่น แสงสว่างการระบายอากาศ สิ่งแวดล้อมทางเคมี เช่น น้ำดื่ม อาหาร แก๊สที่เจือปนอยู่ในอากาศ สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ เช่น พืช แมลง จุลินทรีย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความเชื่อถือ อาชีพ ประเพณี นิสัย โดยจัดสิ่งแวดล้อมดังกล่าวให้มีสภาพถูกสุขลักษณะ ซึ่งจะทำให้สุขภาพทางกายและทางใจดีขึ้น โดยมีความมุ่งหมายต่อไปนี้

- เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุและภัยอันตราย
- เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่ปลอดภัยจากโรคติดต่อ
- เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ เจตคติ ประสพการณ์ ตลอดจนการปฏิบัติที่ถูกสุขลักษณะซึ่งจะมีผลให้เกิดสุขภาพดี ทั้งทางกายจิตใจ และสังคม
- เพื่อให้ชุมชนมีโอกาและบทบาทเพิ่มขึ้นในการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

แนวการดำเนินงาน

มุ่งเน้นการจัดหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ให้จัดหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การดำรงชีพ ความเชื่อและพฤติกรรมของครู ฯลฯ โดยการอบรมครูให้สามารถทั้งสอง และการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนได้ดีจนเกิดเป็นสุขนิสัย
2. ให้จัดหรือปรับปรุงการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เคมี และชีวภาพที่สัมพันธ์อยู่กับสถานที่ตั้งและพื้นที่ ในการสร้างโรงเรียน อาคารเรียน สิ่งก่อสร้างห้องเรียน เครื่องใช้ในห้องพยาบาล อาหาร โรงอาหาร โรงครัว เสียง น้ำดื่ม น้ำใช้ ส้วมและที่ปัสสาวะ สัตว์และแมลงนำโรค การกำจัดขยะมูลฝอย การระบายน้ำโสโครก การจัดความปลอดภัยต่าง ๆ การรักษาความสะอาด และการบำรุงรักษาทั่วไป โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้และควรเน้นเรื่องต่อไปนี้
 - 2.1 การปรับปรุงโรงเรียนไม่ให้มีสิ่งรบกวนประจำ จนเป็นเหตุรำคาญ ต้องมีการตกแต่ง ปรับปรุงสถานที่ไม่ให้มีสิ่งที่จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย สนามไม่เป็นหลุมเป็นบ่อ ไม่มีน้ำขัง มีทางระบายน้ำ มีทางเดินได้สะดวก และปลอดภัย บริเวณโรงเรียนรักษาความสะอาดอยู่ตลอดเวลา
 - 2.2 การปรับปรุงอาคารเรียนให้พอเหมาะกับจำนวนนักเรียน มั่นคงแข็งแรง คุ่มแดด คุ่มฝนได้
 - 2.3 การจัดห้องเรียนกว้างพอเหมาะที่จะบรรจุนักเรียนได้ 40-45 คน ครูสามารถจะตรวจตราได้สะดวก มีช่องลม และประตูหน้าต่างไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของบริเวณเนื้อที่ห้อง ไม่มีสิ่งกีดขวางบังแสงแดดและอากาศ
 - 2.4 การจัดให้มีส้วมราดน้ำ และที่ปัสสาวะตามมาตรฐานที่เปลี่ยนแปลงใหม่ของกองอนามัยโรงเรียน
 - 2.5 การจัดให้มีที่รองรับขยะมูลฝอยประจำห้อง รอบ ๆ บริเวณโรงเรียน โรงอาหาร มีการกำจัดที่ถูกสุขลักษณะโดยการเผา ผึ่งเป็นประจำ
 - 2.6 การจัดที่สำหรับต้มน้ำและภาชนะต้มน้ำที่พอเพียง
 - 2.7 การจัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ ที่มีปริมาณพอเพียง และสะอาดถูกสุขลักษณะ เช่น น้ำประปาโรงเรียน อาจจะเป็นประปา น้ำฝน น้ำบาดาล หรือต่อมาจากที่อื่น

3. การดำเนินงานตามข้อ 1 และ 2 นั้น จะกระทำโดยเผยแพร่ไปยังผู้บริหารสถาบันการศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในเรื่องการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแนวไว้สำหรับขอความร่วมมือกับชุมชนและสมาคม ให้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงโรงเรียนให้ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ตลอดจนขอให้เจ้าสังกัดได้จัดตั้งงบประมาณส่วนหนึ่งไว้เพื่อดำเนินการด้วย
4. จัดให้มีคณะกรรมการสุศึกษาในโรงเรียน หรือในกรณีที่มีคณะกรรมการอื่นอยู่แล้วก็ให้ช่วยปฏิบัติงานด้านสุศึกษาด้วย
5. งานสิ่งแวดล้อม ต้องจัดให้มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอกับจำนวนนักเรียนและครู โดยจัดให้มีโรงเรียนตามโครงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเป็นรายปีดังต่อไปนี้

ลำดับ	ประเภทโรงเรียน	จำนวน						หมายเหตุ
		โรงเรียนที่จัดหรือปรับปรุงเป็นรายปี						
		2525	2526	2527	2528	2529	รวม	
1	โรงเรียนประถมศึกษาในโครงการ	800	800	800	800	800	4000	การจัดหรือปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนนี้ ขอให้จัดตามหลักเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของแต่ละเรื่อง
2	โรงเรียนมัธยมศึกษาในโครงการ	142	142	142	142	142	710	
3	โรงเรียนอาชีวศึกษา	—	—	—	—	—	—	
4	โรงเรียนสมทบ	80	80	80	80	80	400	
	- กทม.	10	10	10	10	10	50	
	- เทศบาล	71	71	71	71	71	355	
	รวม	1183	1183	1183	1183	1183	5515	

5.2.3 การบริการทางสุขภาพในโรงเรียน จะจัดบริการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ในการตรวจสุขภาพนักเรียนที่เจ็บป่วยสุขภาพประจำปี การแนะนำการรักษานักเรียนที่พบโรค การเข้าบริการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อในโรงเรียนและการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การบริการทางสุขภาพในโรงเรียนจึงมีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อตรวจสอบสุขภาพนักเรียนในตอนเช้า
2. เพื่อจัดบริการในการวัดน้ำหนัก ส่วนสูง และวัดสายตาของนักเรียน
3. เพื่อติดตามดูแลนักเรียนที่ได้รับการรักษาจากบริการของกองอนามัยโรงเรียน หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จนกว่าจะหายเป็นปกติ
4. เพื่อส่งเสริมการจัดโภชนาการที่ถูกต้อง
5. เพื่อจัดให้มีห้องพยาบาล พร้อมทั้งวัสดุและเวชภัณฑ์ในการปฐมพยาบาลตามความจำเป็นและให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

แนวการดำเนินงาน

1. จัดห้องพยาบาลให้สะดวก ถาวร และถูกสุขลักษณะ ห่างสิ่งรบกวนประจำจนเป็นเหตุรำคาญ มีเตียง ตู้ยา มีเวชภัณฑ์จำเป็นครบถ้วน มีเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ
2. จัดให้มีโรงอาหาร หรือสถานที่รับประทานอาหารกลางวัน มีการควบคุมและรักษาความสะอาดเป็นประจำ
3. จัดให้มีบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เช่น คอตีบ บาดทะยัก วัณโรค ไทฟอยด์
4. บริการตรวจสอบสุขภาพโดยครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือนายแพทย์และบันทึกผลการตรวจลงในบัตรบันทึกสุขภาพ และเมื่อตรวจพบนักเรียนที่เจ็บป่วยแล้วก็ให้การรักษาตามความจำเป็นและเหมาะสม ตลอดทั้งมีการติดตามผลการรักษานักเรียนที่เจ็บป่วยอีกด้วย
5. ส่งเสริมโภชนาการ โดยให้มีโครงการอาหารกลางวัน การจัดอาหารเสริม เช่น นม ถั่วเหลืองหรืออาหารว่างอื่น ๆ ตามความเหมาะสม
6. จัดให้มีการตรวจสอบสุขภาพในตอนเช้าเป็นประจำ
7. จัดให้มีบัตรสุขภาพที่ต่อเนื่องในทุกระดับ และเป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นข้อมูลในด้านสุขภาพได้
8. จัดให้มีบริการการวัดสายตา การชั่งน้ำหนัก และการวัดส่วนสูงเป็นประจำ
9. จัดให้มีบริการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน

การจัดบริการดังกล่าวจะได้ทำตามมาตรฐานขั้นต่ำของโรงเรียนไว้ และจะได้พิจารณาให้มีครบทุกโรงเรียนในโครงการ ตลอดทั้งจะได้พิจารณาถึงความจำเป็น ความเหมาะสม

และความน่าจะเป็นควบคู่กันไป

5.2.4 การเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การจัดโครงการสุขศึกษาในโรงเรียนให้ได้ผลดี จึงได้กำหนดรายละเอียดและขั้นตอนในส่วนเฉพาะที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนสุขศึกษา เพื่อให้เจ้าหน้าที่โครงการฯ ผู้บริหารการศึกษา ครูใหญ่และครูทำการสอนในโรงเรียนได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติการสอนสุขศึกษาจะได้ผลดี จำเป็นต้องให้เด็กมีความรู้เจตคติที่ถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติต่อชีวิตประจำวันได้ จึงเห็นสมควรปรับปรุงการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียนโดยมีความมุ่งหมายต่อไปนี้

1. เพื่อให้มีการกำหนดหน้าที่ และแนวทางการดำเนินงานด้านการสอนของครูที่สอนสุขศึกษา
2. เพื่อให้มีการประสานงานกับกรมวิชาการเขตการศึกษา เพื่อปรับปรุงหลักสูตรวิชาสุขศึกษากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในเรื่องสุขภาพให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น
3. เพื่อปรับปรุงวิธีการสอนให้นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนยิ่งขึ้น และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนไปในแนวทางที่ต้องการได้
4. เพื่อให้โรงเรียนเป็นสื่อกลางของชุมชน และใช้ชุมพลในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด
5. เพื่อให้การสอนมีความสัมพันธ์กับด้านการบริการทางสุขภาพและการจัดสุขภาพีบาลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

แนวการดำเนินงาน

1. อบรมครูหรือให้ความรู้พื้นฐานทางด้านสุขศึกษา เพื่อให้ผู้ที่ทำงานด้านการเรียนการสอนมีความรู้ เจตคติ และวิธีการปฏิบัติพอเพียงก่อนดำเนินการ
2. ปรับปรุงอุปกรณ์ กิจกรรม และวิธีการสอนให้ตรงกับแผนการสอนในหลักสูตร และให้สอดคล้องกับการดำเนินการบริการและการจัดสุขภาพีบาลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

3. ทำการประเมินผลโรงเรียนที่ดำเนินการทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้และการปฏิบัติ โดยกระทำเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก่อนลงมือดำเนินการระหว่างดำเนินการและหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว
4. จัดทำคู่มือ หนังสืออ่านประกอบและสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เพื่อบริการแก่โรงเรียน
5. นิเทศ ติดตาม และตรวจเยี่ยมโรงเรียน โดยกำหนดแผนการร่วมกันระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง
6. ส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีกรรมการในโรงเรียนอยู่แล้ว ให้ทำหน้าที่เพิ่มขึ้นหรือในกรณีที่ไม่มีการกรรมการก็มอบงานส่งเสริมสุขศึกษาในโรงเรียนกับกรรมการคณะอื่นที่อาจผสมผสานอยู่กับกรรมการส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนในรูปแบบอื่น ๆ เช่น กรรมการศึกษาของโรงเรียน กรรมการโรงเรียนชุมชน
7. จัดกิจกรรมและแสวงหาแนวทางอื่น ๆ ที่จะเอื้ออำนวยและให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน เช่น การจัดชุมนุมสุขศึกษา การทัศนศึกษา การจัดงานร่วมกับชุมชน การหาทุนการศึกษา การฝึกอบรมหรือประชุมปฏิบัติการ และวิธีการอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของคณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียน

6. งบประมาณ กำหนดตั้งงบประมาณสำหรับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
(ยกมาเฉพาะปีงบประมาณ 2525)

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	223,629,900 บาท
2. สำนักงานการศึกษาท้องถิ่นกรมการปกครอง	761,781 บาท
3. สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร	80,000 บาท
4. กรมสามัญศึกษา	800,000 บาท
5. กองสุขศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	521,300 บาท
6. กรมพลศึกษา	13,000 บาท
7. กรมอาชีวศึกษา	- บาท
8. สำนักงานการศึกษาเอกชน	96,000 บาท
รวมงบประมาณของทุกส่วนราชการ	225,901,881 บาท

7. การประเมินผล

1. เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ก่อนเริ่มโครงการและหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว
2. จากการรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามจากโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องโครงการ
3. จัดให้มีการประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการจัดทำรายงานเป็นระยะ ๆ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีโรงเรียนระดับต่าง ๆ ที่จัดบริการอนามัยระดับ 1 ของกรมอนามัยและจัดสุขภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานขั้นต่ำ กระจายอยู่ทุกอำเภอและทุกเขตของกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 5,515 โรงเรียน
2. นักเรียนมีความสนใจการเรียนวิชาสุขศึกษาเพิ่มขึ้น ตลอดจนมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องสุขภาพ ทำให้สามารถลดปัญหาด้านสุขภาพของนักเรียน
3. เกิดความร่วมมือและประสานงานที่ดีในการดำเนินงานด้านสุขศึกษาในโรงเรียน
4. มีบุคลากรที่ดำเนินงานด้านสุขศึกษาในโรงเรียน ในหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น มีจำนวนพอเหมาะตามความจำเป็น
5. ได้ระบบและรูปแบบของการดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

7. วิธีการศึกษาปัญหาสุขภาพศึกษาในโรงเรียน¹

ก่อนเริ่มดำเนินงานสุขศึกษา ควรได้ศึกษาถึงปัญหาสุขภาพศึกษาว่า ในสังคมหรือสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนี้มีอะไรบ้างที่เป็นปัญหา ที่มีผลทำให้สุขภาพของนักเรียนหรือเยาวชนมีสุขภาพไม่ดี มีการเจ็บป่วย หรือต้องล้มตายทั้งทางตรงและทางอ้อม แล้วสำรวจภาวะของบุคลากร สุขศึกษาในโรงเรียนว่ามีบุคคลที่มีคุณวุฒิ มีความสนใจ หรือมีความสามารถที่เหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ สภาพสุขภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น บริเวณสนาม อาคาร สถานที่ ห้องน้ำ ห้องส้วม ฯลฯ มีปัญหาอุปสรรคต่อสุขภาพอนามัยหรือสอดคล้องต่อการเรียนการสอน

¹คณะอนุกรรมการสุขภาพศึกษาสายการศึกษา, คู่มือการปฏิบัติงานโครงการสุขภาพศึกษาสายการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : กองสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2525), หน้า 2-17.

หรือไม่ การบริการอนามัยของโรงเรียน เช่น การตรวจสุขภาพ การทำบัตรสุขภาพ การให้ภูมิคุ้มกันโรค ฯลฯ เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ พอเพียงทั่วถึงหรือไม่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนสุขศึกษาได้มีสื่อการสอนและกิจกรรมการสอนที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ วิธีการศึกษาปัญหาดังกล่าวอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษาจากเอกสาร รายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข บัตรสุขภาพ ฯลฯ

7.1 ขั้นตอนในการศึกษาปัญหา

1. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่กำหนดไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษาในโรงเรียน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมบุคลากร ด้านการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ด้านการบริการอนามัย ด้านการเรียนการสอน
2. กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลแต่ละเรื่องว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องการจะทราบหรือต้องการแก้ไขก่อนหลัง รวมทั้งบุคคลซึ่งจะรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย
3. ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล เช่น ในเรื่องการสังเกตจะสังเกตอะไรบ้าง พฤติกรรมที่มองเห็นอย่างไรจะตีความว่าอย่างไร และข้อมูลใดบ้างที่เหมาะสมกับวิธีการเก็บแบบสังเกตโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว คำถามแต่ละข้อได้คาดหวังคำตอบในลักษณะใดบ้าง ข้อมูลประเภทใดบ้างที่สามารถเก็บรวบรวมได้จากเอกสาร รายงานซึ่งมีอยู่แล้ว
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีที่เหมาะสม ซึ่งพิจารณาจากเนื้อหาและเวลาที่จะเก็บข้อมูล เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น เช่น ในการศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม การทิ้งขยะของนักเรียน ควรได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในช่วงเวลาพักในชั่วโมงที่มีการเรียนวิชาคหกรรม วิชาเย็บปักถักร้อย วิชาอุตสาหกรรมศิลป์หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมและทิ้งขยะ และควรได้สังเกตพฤติกรรมเดียวกันของนักเรียนกลุ่มเดียวกันโดยคนสังเกตคนเดียวกันอย่างน้อย 2 ครั้ง หรืออาจให้คนหลายคนสังเกตพฤติกรรมเดียวกันของนักเรียนก็ได้ ด้วยวิธีนี้จะทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือได้สูงขึ้น

5. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปปัญหาสุขศึกษาแต่ละปัญหา
6. นำปัญหาสุขศึกษาแต่ละปัญหามาจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังในการแก้ปัญหาโดยคำนึงถึง
 - 6.1 ความง่ายในการแก้ปัญหา
 - 6.2 การให้ความร่วมมือของผู้บริหาร คณะครู นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น กลุ่มโรงเรียน สำนักงานผดุงครรภ์ สถานีอนามัย โรงพยาบาล หน่วยงานทางการศึกษา
 - 6.3 ความเป็นไปได้ของงบประมาณที่จะใช้
 - 6.4 ความเสี่ยงต่อการเสียสุขภาพของนักเรียน ครูและบุคคลอื่น ๆ ในโรงเรียน
 - 6.5 ความเร่งด่วนตามแผนงานของจังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน เพื่อการยกระดับของโรงเรียนให้ใกล้เคียงกับมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษาในสถานศึกษา โดยนำคะแนนรวมของแต่ละปัญหามาประกอบการตัดสินใจจัดลำดับก่อนหลังในการวางแผนแก้ปัญหา ปัญหาใดที่ได้คะแนนสูงก็แสดงว่าควรดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นก่อนปัญหาใด คะแนนต่ำลงไปก็ดำเนินการแก้ไขที่หลังตามลำดับ เหตุผลที่ให้คะแนนเช่นนี้เพราะโครงสร้างของโรงเรียนไม่สลับซับซ้อนเหมือนชุมชน ดังนั้นวิธีการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังในการแก้ปัญหาจึงไม่จำเป็นต้องละเอียดมากนักก็สามารถให้ช่วยให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องตัดสินใจได้อย่างสมเหตุสมผลพอควร
7. วางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาแต่ละปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยระบุลงไปในแผนให้แน่นอนว่า ปัญหาคืออะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีวิธีการจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร
8. ประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น

7.2 การวางแผนและแนวทางบริหารโครงการสุขศึกษาในโรงเรียน

1. ประชุมผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องโครงการสุขศึกษาในโรงเรียน เพื่อชี้แจงเหตุผลความเป็นมาของโครงการฯ โดยเน้นให้เห็นความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียน และ

เยาวชน ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อธิบายให้ที่ประชุมเข้าใจถึงรายละเอียดในเรื่องต่อไปนี้

- 1.1 วัตถุประสงค์ของโครงการฯ
 - 1.2 ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ
 - 1.3 การดำเนินงานจะต้องกระทำควบคู่กันไปทั้ง 4 ด้านคือ ด้านส่งเสริมบุคลากร ด้านการบริการทางสุขภาพ ด้านสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อม และด้านการเรียนการสอนสุขศึกษา
2. แต่งตั้งมอบหมายบุคคลหรือคณะกรรมการสุขศึกษาระดับโรงเรียนที่จะปฏิบัติงานของโครงการ โดยให้มีประธานโครงการ มีผู้รับผิดชอบโครงการโดยทั่วไป มีบุคคลที่จะรับผิดชอบงานแต่ละด้านตามข้อ 1.3 และอาจมีบุคคลเป็นกรรมการดำเนินการร่วมอื่น ๆ อีก เช่น ครูในโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กรรมการศึกษา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ฯลฯ อีกจำนวนหนึ่งตามที่เห็นว่าเหมาะสม พร้อมกับชี้แจงรายละเอียดโครงการให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรับผิดชอบร่วมกัน
 3. เขียนโครงการดำเนินงาน โดยกำหนดหลักการเหตุผลความเป็นมาของโครงการฯ วัตถุประสงค์ของโครงการฯ วิธีการดำเนินงานและขอบข่ายของงานที่ต้องทำ สถานที่ ระยะเวลาที่ปฏิบัติการ งบประมาณดำเนินงาน ความคาดหวังที่จะได้รับ และวิธีการประเมินผลโครงการฯ เพื่อนำโครงการนี้เข้าที่ประชุมในกลุ่มบุคคลเพื่อพิจารณาแก้ไขให้สมบูรณ์และลงมือดำเนินงานตามโครงการต่อไป
 4. มีการควบคุม ติดตามผล และประเมินผลงานตามโครงการว่าโครงการได้ดำเนินการไปตามขั้นตอนตามเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ วิธีดำเนินการจะสามารถแก้ปัญหาการดำเนินงานได้หรือไม่ บุคลากรด้านวิชาการ ร่วมมือดำเนินงานด้านอื่น ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในโครงการฯ เพียงใด จะประสานงานและใช้ชุมพลังในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพียงใด
 5. มีการประเมินผลตาม และสรุปรายงานการประชุมให้คณะกรรมการสุขศึกษาในโรงเรียน ทราบเพื่อพิจารณาหาแนวทางแก้ไขให้โครงการได้ดำเนินการไปอย่างได้ผลโดยสมบูรณ์ที่สุดต่อไป

6. จัดทำปฏิทินตารางปฏิบัติงานโครงการโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และสอดคล้องกับแนวบริหารงานของโรงเรียน

7.3 แนวทางดำเนินงานด้านการส่งเสริมบุคลากรสุศึกษา

บุคลากรที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานสุศึกษามีความจำเป็นมากที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจมีเจตคติที่ดีและสนใจ เอาใจใส่ในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพของเด็กและเยาวชน การส่งเสริมบุคลากรสุศึกษาในโรงเรียนจึงอาจกระทำได้หลายวิธี

1. การส่งเสริมให้บุคลากรด้านนี้มีโอกาสเพิ่มคุณวุฒิในทางสุศึกษาซึ่งในปัจจุบันมีสถานศึกษาที่ผลิตบุคลากรตั้งแต่ระดับอนุปริญา ปริญญาตรี ปริญญาโท และกำลังจะขยายถึงปริญญาเอก เช่น กรรมการฝึกหัดครู กรมพลศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย เป็นต้น การสมัครเพื่อเข้าศึกษาต่ออาจจะต้องสอบคัดเลือกหรือโดยการขอทุนเจ้าสังกัดซึ่งมีกำหนดไว้ให้ในทุก ๆ ปี
2. การส่งเสริมวิชาการด้านสุศึกษา ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมอบรม การเชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยาย การประชุมทางวิชาการสุศึกษาในโรงเรียนในเวลาพิเศษของโรงเรียน เช่น หลังเลิกเรียน วันหยุด การไปศึกษาดูงานสุศึกษา การจัดห้องสมุด การจัดนิทรรศการ การฉายภาพยนตร์ การจัดเอกสารตำรา สื่อมวลชนต่าง ๆ ทางสุศึกษา ฯลฯ
3. การเพิ่มประสบการณ์ในงานสุศึกษา อาจส่งเสริมให้บุคลากรได้ไปทดลองปฏิบัติจริงในแหล่งต่าง ๆ เช่น การปฐมพยาบาล การฝึกหัดทำสื่อการสอนสุศึกษา การประเมินผลสุศึกษา การจัดนวักรรมต่าง ๆ ในทางสุขภาพอนามัย ในสถานศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้ เป็นต้น
4. การเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากบุคลากรที่ทำงานด้านสุศึกษาอาจต้องมีความเสียสละและเหน็ดเหนื่อยเพิ่มขึ้น ผู้บริหารควรแสดงความเห็นใจโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การยกย่องให้เกียรติ การส่งเสริมให้มีโอกาสศึกษาต่อ เข้ารับการอบรมหรือเพิ่มประสบการณ์ทางสุศึกษา การส่งเสริมด้านตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น
5. แหล่งที่จะขอความช่วยเหลือและการติดต่อประสานงานในด้านนี้คือหน่วยศึกษานิเทศก์ วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษา มหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรทาง

การศึกษา สำนักงานการศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัด อำเภอ หน่วยงานด้านการสาธารณสุขและสถาบันทางการศึกษาอื่น ๆ
ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

7.4 แนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียน

โรงเรียนควรมีแผนงานของการสร้าง ปรับปรุง และการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่
เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนรอบ ๆ ตัวนักเรียนเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียนได้รับ
อันจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้รับประสบการณ์ที่ดีช่วยให้ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ
ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจโดยการจัดหาปรับปรุงและส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. *การรักษาความสะอาดทั่วไป* มีคณะกรรมการควบคุมความสะอาด ซึ่งประกอบด้วย ครู ภารโรง และนักเรียน กำหนดหน้าที่และเวลาในการทำความสะอาด
แก่ภารโรง กำหนดให้ครูมีหน้าที่รับผิดชอบ การดูแลความสะอาดแบ่งตาม
อาคารเรียน ห้องเรียน
2. *สนาม* ควรมีเนื้อที่อย่างน้อยขนาดสนามฟุตบอล เป็นสนามที่นักเรียนสามารถ
ใช้เล่นได้ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ พื้นที่สนามเรียบ สะอาดไม่กรุงรัง ปราศจาก
ก้อนหิน อิฐ หรือท่อไม้ รอบสนามควรปลูกไม้ยืนต้น จัดให้มีอุปกรณ์ในการเล่น
ม้านั่ง และถังรองรับขยะมูลฝอย จัดให้มีรางระบายน้ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วม
ควรมีผู้ควบคุมดูแลการเล่น เพื่อเป็นการป้องกันอุบัติเหตุ
3. *ห้องเรียน* จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอ โดยสังเกตว่าถ้าสามารถอ่านหนังสือพิมพ์
ขนาดตัวเล็กได้โดยไม่ต้องเพ่งสายตาก็ใช้ได้ ถ้าแสงสว่างไม่พอก็ควรรหาทาง
แก้ไขเท่าที่จะสามารถทำได้ เช่น ติดตั้งไฟฟ้า ตัดกิ่งไม้ที่บังทิศทางของแสง
เปิดประตูหน้าต่าง
4. *โต๊ะ ม้านั่ง* ต้องมีขนาดพอเหมาะกับส่วนสูงของนักเรียน โต๊ะ ม้านั่งจัดวางให้
เป็นระเบียบ โต๊ะเรียนแถวหน้าสุดห่างจากกระดานดำอย่างน้อย 2 เมตร เพราะ
ม้านั่งชิดกระดานดำเกินไป สายตาของเด็กจะเกิดความผิดปกติได้ง่าย
5. *กระดานขอล็ค* ควรเป็นสีดำหรือสีเขียวไม่สะท้อนแสง กระดานขอล็คควรอยู่
ในสภาพที่ใช้ได้ดีอยู่เสมอ
6. *น้ำดื่ม* จัดหาน้ำดื่มที่สะอาดแก่นักเรียนให้เพียงพอตลอดปีการศึกษา จัดหา

ภาษาสำหรับรองรับน้ำดื่ม เช่น ประปา แทงค์น้ำ ตู้ม คูลเลอร์ เป็นต้น ให้
นักเรียนจัดหาภาษาที่ดื่มเป็นประจำทุกคน น้ำบ่อที่ให้นักเรียนดื่ม ถ้าไม่แน่ใจ
ว่าปลอดภัยหรือไม่ ควรเติมคลอรีนฆ่าเชื้อโรคก่อนนำมาให้นักเรียนดื่ม ภาษา
ที่รองรับน้ำดื่มควรทำความสะอาดอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เช่น แทงค์น้ำ ถังสูง
ประปาโรงเรียน ถ้าชำรุดต้องซ่อมแซมปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี
ตลอดเวลา

7. *ส้วม* จัดส้วมให้นักเรียนได้ใช้ในอัตราส่วนดังต่อไปนี้ ส้วมหญิง 1 ที่ต่อ 35 คน
ส้วมชาย 1 ที่ต่อนักเรียน 40 คน และที่ปัสสาวะ 1 ที่ต่อนักเรียน 50 คน ภายใน
ส้วมจัดให้มีภาษาใส่ผ้า น้ำ ภาษาตักน้ำ และบริเวณส้วมควรมีน้ำสำหรับ
ให้นักเรียนล้างมือ เช่น ก๊อกน้ำ ตู้มน้ำ หรือถังน้ำ ให้นักเรียนทุกคนใช้ส้วม
และใช้ส้วมได้ถูกต้องโดยครูให้ความรู้ในการใช้ส้วม และฝึกปฏิบัตินักเรียน
ให้คุ้นเคยกับการใช้ส้วม รวมทั้งการดูแลรักษาความสะอาด
8. *การกำจัดขยะมูลฝอย* จัดให้มีที่รองรับขยะมูลฝอยไว้ในห้องเรียนและในบริเวณ
โรงเรียนเป็นระยะ ๆ มีการกำจัดขยะทุกวัน หรืออย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง
โดยการเผาในเตาเผาขยะหรือในที่ ๆ ไม่ทำให้เกิดความรบกวน เศษอาหารหรือ
ขยะที่ทำให้เกิดการบูดเน่า และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลง หรือสัตว์นำโรค
ควรขุดหลุมฝัง หรือนำไปเลี้ยงสัตว์
9. *สุขาภิบาลอาหารในโรงเรียน* จัดให้มีการควบคุมความสะอาดของอาหาร ภาษา
อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ตู้ขาย การเสิร์ฟ การล้างภาษา ภาษาปกปิด เป็นต้น
ไม่มีสารที่อาจเป็นพิษและไม่ปลอดภัยจำหน่ายอยู่ในโรงเรียน เช่น อาหาร
ที่ผสมสีฉูดฉาด น้ำส้มสายชูที่ไม่มีตะเบียนอาหาร หรือน้ำส้มสายชูใส่ในภาษา
พลาสติก ขามพลาสติกใส่อาหารร้อน ๆ เป็นต้น จัดให้มีสถานที่จำหน่ายอาหาร
เช่น ในโรงอาหาร ในกรณีโรงอาหารแคบหรือไม่มี จัดที่จำหน่ายให้เป็นสัดส่วน
และจัดที่สำหรับนักเรียนรับประทาน เช่น ระเบียง หรือห้องเรียน เป็นต้น
10. *การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน* สนามต้องสะอาดปลอดภัยจากอุบัติเหตุอุปกรณ์
การเล่นควรตรวจให้อยู่ในสภาพดี แข็งแรง และมั่นคงเสมอเพื่อป้องกันอันตราย
แก่นักเรียน หน้าต่างประตูมีขอสับมั่นคง พื้นโรงเรียนควรเรียบไม่ชำรุดหรือ
ถูขัดให้เป็นมันกินควร บริเวณระเบียงอาคารเรียนชั้นบนหรือตามบันได ห้าม

นักเรียนเล่นตามมุมอาคารหรือบริเวณที่อาจเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ควรมีเครื่องหมายเตือนไว้อย่างเด่นชัด หรือปิดกั้นไว้

แหล่งที่จะขอความช่วยเหลือและติดต่อประสานงานในการดำเนินงานตามนี้ คือ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์สุขภาพเขต ศูนย์ศึกษาเขต และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ เป็นต้น

7.5 แนวทางการดำเนินงานด้านการจัดบริการทางสุขภาพ

การวางแผนและดำเนินการจัดการบริการสุขภาพ ผู้บริหารโรงเรียนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้รับผิดชอบด้านสุขภาพนักเรียน ควรประชุมวางแผนร่วมกันก่อนต้นปีการศึกษา เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการจัดบริการสุขภาพ โดยวางแผนงานและการดำเนินงานในเรื่องห้องพยาบาล การดูแลสุขภาพ การสร้างภูมิคุ้มกัน และบันทึกบัตรสุขภาพ ดังนี้

1. ห้องหรือมุมพยาบาล ควรมีแผนงานที่จะต้องจัดให้มีห้องหรือมุมพยาบาลที่มีอุปกรณ์พร้อม คือ ตู้ยา และเวชภัณฑ์ปฐมพยาบาลประจำโรงเรียน รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้อื่น ๆ ที่จำเป็นและดำเนินการ คือ
 - 1.1 เลือกห้องหรือมุมพยาบาลให้มีขนาดเหมาะสมตามจำนวนนักเรียน และมีการจัดตู้ยา เวชภัณฑ์ถูกต้องเป็นระเบียบ รวมทั้งต้องจัดให้มียาที่จำเป็นอยู่ตลอดเวลาเพื่อใช้เมื่อนักเรียนหรือบุคลากรในโรงเรียนเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุโดยกะทันหัน
 - 1.2 ข้อควรยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับห้องหรือมุมพยาบาล มีดังนี้คือ
 - ครู หรือพยาบาลประจำโรงเรียนควรเป็นผู้หยิบยาให้นักเรียนและควรลงสมุดบันทึกเมื่อจ่ายยาให้กับนักเรียนทุกครั้ง
 - ยาต่าง ๆ เมื่อใช้แล้วบางรายอาจมีอาการแพ้ได้ โดยเฉพาะยาใช้ภายนอก ฉะนั้นต้องสังเกตอาการภายหลังใช้ยาด้วย ถ้ามีอาการผิดปกติต้องหยุดยาทันที และปรึกษาแพทย์
 - ให้ระลึกเสมอว่ายาที่ใช้ในโรงเรียนนั้นเป็นยาที่ใช้เพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ และใช้เพื่อการพยาบาลเบื้องต้นเท่านั้น หากอาการป่วยของนักเรียนไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
 - เพื่อความปลอดภัยของนักเรียนยาที่โรงเรียนได้รับบริจาคจากผู้มีจิต

ศรัทธาหรือจากการโฆษณา ยาเหล่านี้บางชนิดอาจมีสารเสพติดเจือปน
หรือเป็นยาอันตราย ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขก่อนใช้ยานั้น

2. การดูแลสุขภาพนักเรียน ควรมีแผนงานในเรื่องการดูแลสุขภาพนักเรียนใน
เรื่องต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การตรวจสุขภาพนักเรียนในชั้นอนุบาลและประถมศึกษาควรจะให้รับ
การตรวจสุขภาพทุกคน จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
ส่วนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษานั้นควรตรวจสุขภาพ
เฉพาะนักเรียนเข้าใหม่ทุกคนปีละ 1 ครั้ง

2.2 การให้การรักษา นักเรียนที่เจ็บป่วยควรได้รับการรักษาโดยครูและ
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

2.3 การติดตามผลการรักษาทั้งครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรรับผิดชอบ
ร่วมกันในการติดตามผลการรักษานักเรียนที่เจ็บป่วยและมีปัญหาด้าน
สุขภาพอนามัย รวมทั้งการขอความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย

2.4 ครูควรตรวจสุขภาพนักเรียนตามระยะเวลาต่าง ๆ ดังนี้คือ

2.2 การให้การรักษา นักเรียนที่เจ็บป่วยควรได้รับการรักษาโดยครูและ
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

2.3 การติดตามผลการรักษาทั้งครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรรับผิดชอบ
ร่วมกันในการติดตามผลการรักษานักเรียนที่เจ็บป่วยและมีปัญหาด้าน
สุขภาพอนามัย รวมทั้งการขอความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย

2.4 ครูควรตรวจสุขภาพนักเรียนตามระยะเวลาต่าง ๆ ดังนี้

- ตรวจสุขภาพโดยทั่ว ๆ ไป ตอนเช้าเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับความสะอาด

- สังเกตอาการและพฤติกรรมในชั้นเรียน อาการที่แสดงความผิดปกติ
ทางจิต อารมณ์ หรือร่างกาย บันทึกไว้ในบัตรสุขภาพ แล้วนำส่งปรึกษา
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้ปกครองนักเรียน

2.5 ควรชั่งน้ำหนักวัดส่วนสูง นักเรียนเทอมละ 1 ครั้ง เพื่อตรวจสอบการเจริญ
เติบโตและสภาวะโภชนาการของนักเรียน

- 2.6 วัดสายต่านักเรียนปีละ 1 ครั้ง (ให้การช่วยเหลือนักเรียนที่สายตาคิดปกติในขั้นต้นโดยให้เลื่อนชั้นมานั่งข้างหน้าชั้น)
 - 2.7 ทำการปฐมพยาบาลเล็กน้อยแก่นักเรียน เช่น ทำแผล ล้างตา เป็นต้น พร้อมทั้งบันทึกกิจกรรมลงในบัตรบันทึกสุขภาพของนักเรียน
 - 2.8 นักเรียนป่วยหรือมีปัญหาด้านสุขภาพ ควรนำส่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และให้การรักษาพยาบาลตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
 - 2.9 ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนขอความร่วมมือในการบำบัดรักษาโรค
 - 2.10 ติดตามผลการรักษานักเรียนที่โรงเรียนหรือที่บ้านพร้อมทั้งบันทึกการเปลี่ยนแปลงในบัตรบันทึกสุขภาพ ถ้าอาการไม่ดีขึ้นส่งปรึกษาเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
3. การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครูควรวางแผนงานร่วมกันให้นักเรียนได้รับภูมิคุ้มกันโรคชนิดต่าง ๆ ตามนโยบายของกรมควบคุมโรคติดต่อและแผนงานของจังหวัดและดำเนินงานในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคดังต่อไปนี้ คือ
 - 3.1 ครู และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขร่วมกันในการกำหนดระยะเวลาเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค
 - 3.2 แจ้งผู้ปกครองทราบก่อนให้ภูมิคุ้มกันโรค
 - 3.3 ทางโรงเรียนจัดเตรียมสถานที่ นักเรียน และอุปกรณ์ รวมทั้งอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ขณะให้ภูมิคุ้มกันโรค
 - 3.4 ให้ความรู้แก่นักเรียนก่อนให้ภูมิคุ้มกันโรค รวมถึงประโยชน์และการปฏิบัติตน ภายหลังรับภูมิคุ้มกันโรค
 - 3.5 บันทึก วัน เดือน ปี ที่นักเรียนได้รับภูมิคุ้มกันโรคแต่ละชนิดไว้เป็นหลักฐานในบัตรบันทึกสุขภาพของนักเรียน
 4. บัตรบันทึกสุขภาพนักเรียน โรงเรียนควรมีแผนงานของการจัดหาบัตรบันทึกสุขภาพของนักเรียนโดยให้นักเรียนทุกคนมีบัตรบันทึกสุขภาพ และผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจจำนวนนักเรียนที่จะเข้าเกณฑ์ในปีการศึกษาใหม่เพื่อ

แจ้งจำนวนทำแผนขอเบิกบัตรบันทึกสุขภาพนักเรียนจากหน่วยงานบังคับบัญชาต่อไป และการดำเนินงานในเรื่องบัตรบันทึกสุขภาพนักเรียน มีดังนี้คือ

- 4.1 ครูประจำชั้น เป็นผู้บันทึกประวัติของนักเรียน และบันทึกผลการเจริญเติบโต คือ น้ำหนัก ส่วนสูง เทอมละ 1 ครั้ง รวมทั้งการวัดสายตา ปีละ 1 ครั้ง
 - 4.2 การให้การรักษาพยาบาลเล็กน้อยของครู รวมทั้งการบันทึกอาการเจ็บป่วยและความผิดปกติของนักเรียน ครูควรจะบันทึกลงในบัตรบันทึกสุขภาพนักเรียนทุกครั้งก่อนส่งให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือแพทย์ตรวจ
 - 4.3 เมื่อนักเรียนเลื่อนชั้นควรเลื่อนบัตรบันทึกสุขภาพตามตัวนักเรียนไปด้วย ครูประจำชั้นเป็นผู้เก็บรักษาบัตรบันทึกสุขภาพ และเมื่อนักเรียนจบการศึกษาแล้วไปเรียนต่อที่อื่นให้นำบัตรบันทึกสุขภาพซึ่งมีประวัติของสุขภาพอนามัยของตนติดตัวไปเพื่อยื่นที่สถานศึกษาใหม่ด้วย
5. แหล่งที่จะขอความช่วยเหลือและติดต่อประสานงานตามแนวทางดำเนินงานนี้ คือ สถานีอนามัย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ศูนย์เขต (ในส่วนภูมิภาคที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และกองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของนักเรียน (ในส่วนกลาง) เป็นต้น
6. การจัดอาหารกลางวัน ควรจัดบริการอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทาน อาหารที่ถูกสุขลักษณะ มีคุณภาพตามที่ร่างกายต้องการ ราคาถูก มีครูหรือเจ้าหน้าที่ดูแลควบคุม ตรวจสอบอาหารประจำวัน ผู้ที่จำหน่ายอาหารต้องปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนหรือสถานศึกษาอย่างเคร่งครัด จะต้องมีความสะอาด แต่งกายเรียบร้อย แต่ละวันจะต้องแสดงชื่ออาหารและราคาให้ทราบ วิธีการจัด โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดเอง ให้แม่ค้ามาขาย ให้นักเรียนนำมาจากบ้าน หรือหลาย ๆ วิธี แต่ต้องมีครูหรือเจ้าหน้าที่คอยดูแลควบคุม ขณะที่นักเรียนมารับประทานอาหาร สังเกตนักเรียนที่ไม่รับประทานอาหารกลางวัน หรือรับประทานอาหารไม่ถูกต้อง และหาทางช่วยเหลือแก้ไขต่อไป

7.6 แนวทางการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนสุขศึกษา

1. ครู ควรเป็นผู้มีวุฒิทางสุขศึกษา เคยผ่านการอบรม สัมมนา หรือเป็นผู้ที่มีความสนใจในวิชาสุขศึกษา และควรให้เป็นผู้ที่ทำการสอนสุขศึกษาโดยเฉพาะ

2. ควรมีนักเรียน 35-40 คน ต่อการสอนวิชาสุขศึกษาในแต่ละครั้ง
3. ห้องเรียนควรเป็นห้องที่ทำการสอนสุขศึกษาโดยเฉพาะ หรือถ้าใช้ห้องที่สอนโดยทั่วไปในห้องเรียนควรมีมุมสุขภาพ อาจจะจัดให้มีมุมหนังสือภายในห้องเรียนหรือมีป้ายนิเทศเกี่ยวกับสุขภาพในห้องเรียนด้วย
4. การนำหลักสูตรไปใช้ ควรได้ดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 4.1 ศึกษาเป้าหมายนโยบายเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยตามหลักสูตร โดยการประชุม ชี้แจง อบรม ศึกษาจากเอกสาร จุลสาร หรือโดยการเชิญวิทยากรไปบรรยาย ฯลฯ
 - 4.2 สํารวจ วัสดุ เช่น หลักสูตร คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติมและอุปกรณ์ที่จำเป็น ถ้าไม่เพียงพอ หรือขาดแคลนควรจัดให้มีเพียงพอแก่นักเรียน
 - 4.3 มีการพัฒนาการเรียนการสอนสุขศึกษาประจำ เช่น การทดลอง การวิจัย ฯลฯ
5. การเรียนการสอน
 - 5.1 ครูควรเตรียมการสอนโดยศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละบทเรียนที่จะสอน ตลอดจนศึกษาถึงเนื้อหากิจกรรม การประเมินผล และอุปกรณ์จากแผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ้างอิง ประกอบการสอน ฯลฯ
 - 5.2 ให้นักเรียนมีหนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่พอเพียงและเหมาะสม มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนทุกบทเรียน
 - 5.3 นำเข้าสู่บทเรียนโดยสร้างความสนใจ แจ่มชัดจุดประสงค์และเนื้อหาสาระของบทเรียนให้ผู้เรียนได้ทราบ และระบุพฤติกรรมที่จะวัดผลแก่ผู้เรียน ให้นักเรียนได้ทราบล่วงหน้า
 - 5.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นพฤติกรรมในเรื่องคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การเสียสละ การทำงานเป็นกลุ่ม การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
 - 5.5 ให้ผู้เรียนมีการค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติจริง ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน และให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด ควรจะใช้กิจกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ อย่าง มีการตรวจสอบ

ประสิทธิภาพการเรียนรู้ มีกิจกรรมที่ทำงานเป็นกลุ่ม การโต้ว่าที่ การจัดนิทรรศการ ทำสมุดภาพ การประกวดเรียงความ บทความ คำขวัญ ฯลฯ

5.6 จัดสื่อการเรียนให้ตรงกับแผนการสอน และคู่มือการสอนที่กำหนดไว้ หรือให้ตรงกับเนื้อหาสาระเท่าที่จำเป็น ถ้าเป็นไปได้ ควรจัดอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น ควรมีวิธีการหาสื่อการสอนโดยการผลิตเองหรือขอยืมจากหน่วยงานอื่นหรือขอบริจาค หรือการจัดซื้อ มีการใช้อุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า ถ้าชำรุดควรดูแลรักษาและซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อยู่เสมอ จัดหาที่เก็บอุปกรณ์ไว้เป็นสัดส่วน

5.7 มีการประเมินผลให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละบทเรียน ให้ครอบคลุมด้านความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และการนำไปปฏิบัติ ซึ่งอาจจะใช้การสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพและอื่น ๆ ตามระเบียบการวัดผลของกระทรวงศึกษาธิการ

6. แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือและติดต่อประสานงานในการดำเนินการด้านนี้ คือ

6.1 แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การสอนได้เช่นกองสุขศึกษา กองอนามัยโรงเรียน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขอื่น ๆ

6.2 ผู้ที่จะช่วยเหลือและเสนอแนะทางด้านวิชาการเช่นศึกษานิเทศก์ คณะกรรมการสุขศึกษาระดับต่าง ๆ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เจ้าหน้าที่การแพทย์และสาธารณสุข ฯลฯ

6.3 แหล่งวิทยาการเช่น วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษา และวิทยาลัยทางการศึกษาอื่น ๆ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ ฯลฯ

6.4 ชุมชนจะให้ความช่วยเหลือในด้านการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนทางด้าน ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น การช่วยเหลือในด้านแรงงานและวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ

7.7 การประเมินผลโครงการ (ของโรงเรียน)

จะต้องมีการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่า โครงการสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้จะต้องพิจารณาวัตถุประสงค์และรายละเอียดของโครงการ เกณฑ์ที่ใช้ในการ

ประเมินผลอาจใช้ทั้งแบบยึดจุดมุ่งหมายของโครงการเป็นหลัก และยึดเกณฑ์เป็นหลัก ซึ่งจะต้องอาศัยเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของงานสุศึกษาในโรงเรียนประกอบการประเมินโดยละเอียด ซึ่งมีข้อที่ควรทราบเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการดังนี้

1. ลักษณะการประเมินผลโครงการฯ เป็นการประเมินผลสรุป เมื่อเสร็จสิ้นโครงการในแต่ละช่วงหรือในแต่ละปีว่าการดำเนินงานมีประสิทธิภาพเพียงใดสมควรปรับปรุงแก้ไขประการใดบ้าง
2. สิ่งที่จะต้องประเมินและข้อที่ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องประเมินดังต่อไปนี้

- การประเมินตัวโครงการ ว่ามีการวางแผนอย่างมีระบบการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้หรือไม่ สามารถบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากเพียงใด กิจกรรมของแต่ละด้านในการดำเนินงานตามมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุศึกษา สามารถเอื้ออำนวยต่อสุขภาพของนักเรียนมากน้อยเพียงใด มีขอบข่ายและวิธีการดำเนินงานเหมาะสมสอดคล้องและต่อเนื่องเพียงใด วิธีการดำเนินงานตามโครงการมีรูปแบบที่แน่นอนหรือไม่ สอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ตรงตามจุดประสงค์และสภาพของท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้พอเพียงและสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อโครงการมากน้อยเพียงใด มีการเก็บบำรุงรักษาและซ่อมแซมให้ใช้การได้อยู่สม่ำเสมอเพียงใด งบประมาณเป็นไปตามสัดส่วนและมีความคล่องตัวมากน้อยเพียงใด มีการติดต่อประสานงานและใช้ขุมพลังในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด

- การประเมินผลบุคลากร เช่น ผู้บริหารให้ความสนใจเอาใจใส่ควบคุมรับผิดชอบเพียงใด มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการหรือไม่ ผู้ниเทศงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ศึกษานิเทศก์ และครูร่วมโรงเรียนคนอื่น ๆ มีความศรัทธาและทัศนคติต่อโครงการอย่างไร ร่วมรับผิดชอบและช่วยเหลือปฏิบัติตามอย่างไรบ้าง ให้ความเอาใจใส่และมีความเหมาะสมต่อโครงการฯ หรือไม่ ครูผู้สอนสุศึกษาและครูที่รับผิดชอบโครงการมีจำนวนเพียงพอ และได้ทำหน้าที่กับความสามารภและคุณวุฒิหรือไม่ มีความ

สามารถและเอาใจใส่ต่อโครงการเพียงใด มีพฤติกรรมด้านสุขภาพเหมาะสม มากน้อยเพียงใด นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ สถิติการเจ็บป่วยมีแนวโน้มลดลงหรือไม่ สามารถ ยกกระตือรือร้นด้านสุขภาพหรือพื้นฐานความเจริญทางร่างกายจิตใจได้มากน้อย เพียงใด ผู้ปกครองนักเรียน และบุคคลอื่น ๆ ได้ให้ความร่วมมือและสังเกตเห็น ผลประโยชน์ของโครงการฯ เพียงใด ได้สร้างเจตคติและความเชื่อถือศรัทธา ต่อโครงการอย่างไร

- การประเมินผลงานมาตรฐานขั้นต่ำของแต่ละด้านให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งควรทำการประเมินทั้งระยะก่อนเริ่มโครงการ ระหว่างลงมือปฏิบัติการ และเมื่อสิ้นปีหรือสิ้นสุดโครงการแล้ว ตามความเหมาะสม
- 3. เครื่องมือและวิธีการประเมินผล มีวิธีการประเมินหลายวิธี ในแต่ละเรื่องอาจ เลือกลงให้เหมาะสมวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลาย ๆ วิธี ผู้ที่ทำการประเมินโครงการ จะต้องมีความคุ้นเคยกับเครื่องมือและโครงการเป็นอย่างดี อาจจะใช้วิธีการ สังเกต วิธีการสอบถามโดยการสัมภาษณ์ มีแบบสัมภาษณ์ หรือแบบสอบถาม วิธีทดสอบ มีแบบทดสอบ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และการนำไปปฏิบัติ วิธีการประชุม อาจจะมีการอภิปราย การบันทึกการประชุม และการกรอกรายงานโครงการ การเก็บรวบรวมจากเอกสาร โครงการต่าง ๆ เป็นต้น
- 4. การวิเคราะห์และทำรายงานการประเมินผล เมื่อได้ดำเนินงานมาตามข้อ 1-3 แล้ว ให้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์โดยทางสถิติ หรือโดยทางพิจารณาว่ากิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโครงการมีผลอย่างไรบ้าง เช่น ถ้าดี หมายถึง กิจกรรมนั้นถูกต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ หรือถ้าพอใช้ หมายถึงการจัดกิจกรรม นั้นไม่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ แต่ยังสามารถใช้ได้ไม่เกิดผลเสียต่อสุขภาพและควรรีบ แก้ไข

8. สรุป

จุดประสงค์ที่สำคัญของงานสุขศึกษาในโรงเรียน คือส่งเสริมให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสุขภาพที่ดีขึ้น นั่นคือ มีความรู้ทางสุขภาพดี มีเจตคติทางสุขภาพดี และมีการปฏิบัติจนถือว่าถูกสุขลักษณะ รวมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีสุขภาพดี

จากสิ่งสำคัญดังกล่าวรัฐบาลจึงได้กำหนดการวางแผนงานสุขศึกษาในโรงเรียนขึ้น โดยได้กำหนดจุดประสงค์ของงานสุขศึกษาในโรงเรียน กำหนดการวางแผนและดำเนินงาน จัดบุคลากรทางสุขศึกษาในโรงเรียน กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการทางสุขภาพในโรงเรียนและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการจัดกระบวนการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน

ทั้งนี้ได้มีการจัดทำโครงการสุขศึกษาสายการศึกษา โดยแนะแนวทางส่งเสริมบุคลากร ผู้เกี่ยวข้องให้ได้รับความรู้ทางสุขศึกษาดีขึ้น โดยโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาเป็นโครงการ ที่เน้นการปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นในส่วนนี้ทุกฝ่ายควรเห็นความสำคัญของงานสุขศึกษาในโรงเรียนและ ควรเร่งกระทำให้เกิดผลโดยเร็ว โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เกี่ยวกับสุขศึกษา เช่น อาจให้มีการฉายภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับสุขภาพ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับ สุขภาพ เป็นต้น กิจกรรมเสริมหลักสูตรเหล่านี้จะช่วยทำให้การดำเนินงานสุขศึกษาในโรงเรียน ได้ผลดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ครู และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ต้องเห็นความสำคัญของการจัดโครงการ สุขภาพในโรงเรียน ซึ่งการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนนี้ไม่ได้เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ผู้เดียว แต่ต้องจัดตั้งเป็นคณะกรรมการรับผิดชอบ จึงจะได้ผลดี และจะต้องได้รับความร่วมมือ จากทางบ้านด้วย จึงจะทำให้เด็กเรียนมีสุขภาพดีขึ้น

ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่า ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาสุขภาพของนักเรียน และแนวทางที่จะพัฒนาสุขภาพของนักเรียน จะต้องเน้นที่ การดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน โดยครู อาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกัน ดำเนินงานอย่างมีแบบแผน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้มีโครงการสุขศึกษาสายการศึกษาขึ้น และได้ดำเนินงานมาจนกระทั่งปัจจุบัน

9. คำถามประกอบบทที่ 5

1. จุดประสงค์ที่สำคัญของงานสุขศึกษาในโรงเรียนมีกี่ด้าน และในจุดประสงค์ของงานสุขศึกษาในโรงเรียนแต่ละด้านนั้นประกอบไปด้วยอะไร จงอธิบาย
2. ท่านจงสรุปมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ มาให้เห็นชัด ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
3. ท่านจงสรุปมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดบริการทางสุขภาพในโรงเรียนมาให้เห็นชัด ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
4. ท่านจงสรุปมาตรฐานขั้นต่ำต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน มาให้เห็นชัด ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
5. ท่านจงอธิบายว่าโครงการสุขศึกษา สายการศึกษา มีแนวคิด และแนวทางปฏิบัติอย่างไร
6. ท่านมีวิธีการศึกษาปัญหาสุขศึกษาในโรงเรียนอย่างไร จงอธิบาย